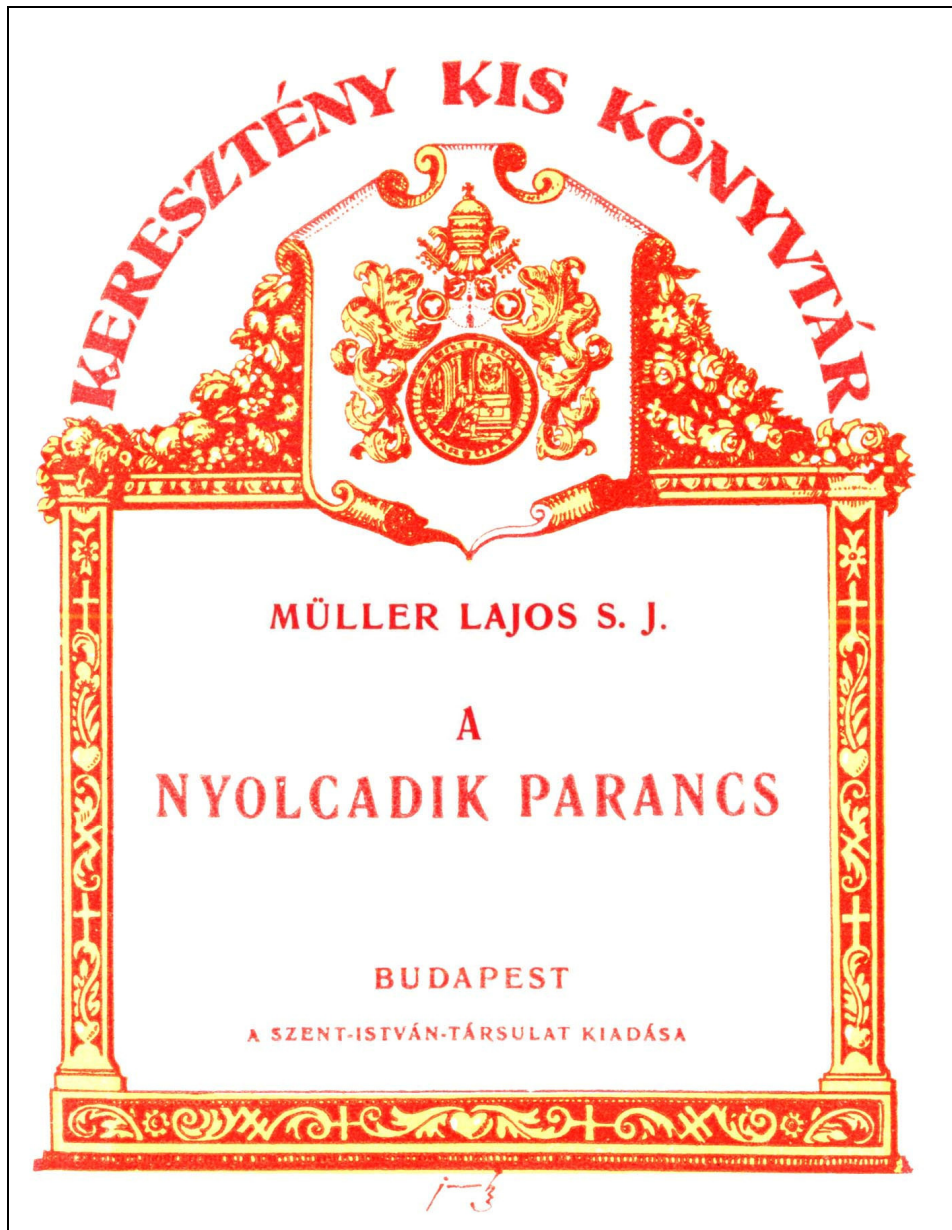

Müller Lajos

A nyolcadik parancs

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Müller Lajos S. J.
A nyolcadik parancs

Nihil obstat.
P. Ludovicus Tomcsányi S. J.
censor dioecesanus.

Nr. 739. Imprimatur.
Strigonii, die 7. Martii, 1925.
Julius Machovich,
vicarius generalis.

169/1925. Imprimi potest.
Adalbertus Csávossy S. J.
praep. prov. Hung.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv a Szent István Társulat kiadásában jelent meg 1925-ben. Az elektronikus változat a Szent István Társulat engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Szent István Társulaté.

Az anyagot Kreschka Károly és Péter Júlia OFS vitte számítógépbe.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Források	5
Bevezetés	6
I. Az igazmondásról	8
Az igazmondásról általában	8
Néhány példa	9
Az igazmondás öt parancsa	9
II. Vétkek az igazmondás ellen	11
A hazugság	11
Különbéle formái	11
1. A szokásos füllentők	11
2. A nagyítók s hamis beállítók	11
3. Az általánosítók	12
4. A hízelgők	12
5. A képmutatók	13
Hazudni sohasem szabad	13
Mekkora bűn?	14
Isten és ember gyűlöli	15
Orvosság a hazugság ellen	15
III. Észbeli fenntartás	17
Nem tisztán észbeli fenntartás	17
Tisztán észbeli fenntartás	18
Kétértelmű s kitérő válaszok	18
IV. A becsület védelme	20
A becsületről általában	20
A modern „becsület”	20
Az igazi becsület	21
Kinek van joga becsületre?	21
A becsületet illető kötelességeink	22
Törekedjünk a becsületre	22
Túlzások	22
Védelmezzük becsületünket!	23
V. A becsület megsértése	25
A vakmerő ítélet	25
A vakmerő gyanakvás	25
A vakmerő kételkedés	26
A gyalázás	27
A bűn súlya	27
A gyalázás jóvátevése	28
VI. A jóhírnév megsértése	30
A megszólás és rágalom	30
A megszólás és rágalom formái	30
A megszólás s rágalom gonoszsága	31
Orvosság a nyelv-bűnök ellen	33
Mit tegyünk, ha minket megszóltak, rágalmaztak?	34

A megszólás és rágalom súlya	35
Gyakorlati esetek	35
Megjegyzések (Hogyan kell gyónni?)	37
A bűnök megengedett feltárása.....	37
A rejtett bűnök feltárása.....	37
Nyilvános bűnökről való beszéd.....	38
Az újságírásról	38
A történetírásról	39
A megszólás és rágalom meghallgatása.....	39
Védjük meg mások becsületét	40
VII. A hírnéven ejtett kár jóvátétele	42
Szoros kötelesség	42
A jóvátétel módja.....	43
Mentőokok.....	44
VIII. A titoktartás kötelme	45
A levéltitok.....	46

Források

- Bougaud*: Kereszténység és korunk. I.
Cathrein: Moralphilosophie. II.
Jehlicska: Erkölcsi és társadalmi jólét.
Melcher–Kiss: Hitelemző beszédek. II.
Noldin: Summa Theologiae Moralis. (De praeceptis.)
Nagy A.: Hitelemzés példákban.
Spirago: Beispielsammlung.
Spirago: Katholikus katekizmus felnőttek számára.

Bevezetés

Ha az ember *Rómából Nápoly* felé utazik, már messziről magára vonja figyelmét a kúpalakú hegy, melynek csúcsába, mintha állandóan hosszan elnyúló felhő kapaszkodnék. A füstölgő *Vezúv* ez a szépséges nápolyi öböl partján, kéménye annak az óriási kohónak, melyet a föld gyomra rejteget, s amely nem ritkán éjente pompás ingyen tűzijátékkal mulattatja a hálás közönséget. Kétezer évvel ezelőtt már teljesen kialudtnak látszott s tövében pompás, népes városok, mint Herculanium és Pompei virultak s éltek világukat, mintha mogorva szomszédjuk, az öreg *Vezúv* már teljesen megbékült volna, s nem kellene többé tőle tartani. Kr. u. 79. augusztus 24-én azonban egyszerre csak váratlanul felébredt a rettentő erejű szendergő, régtől fogva felgyülemlett haragja hangos morajjal kitört s hamu- és lávasírba temette a hosszas türelmét kihasználó, egészen a torkáig tolakodó nyüzsgő életet.

Talán nem esünk nagyon messze az igazságtól, ha a föld gyomrát az emberi szívvel hasonlítjuk össze, mely az áteredő bűn óta a szenvedélyeknek valóságos kohója lett. Maga az *Üdvözítő* is így festi azt. „*Belülről, úgymond, az ember szívéből származnak a gonosz gondolatok, házasságtörések, paráznaságok, gyilkosságok, lopások, fősvényesség, latorság, álnokság, szemtelenség, gonosz szem, káromlás, kevélység, bolondság.*” (Mk 7,21) És íme mindeme pusztulással s halállal fenyegető látatengernek a torka, krátere a száj, a nyelv. Maga a *Szentlélek* állítja ezt a meglepő összefüggést a nyelv s az egész erkölcsi életünk között.

„*Aki szavában nem hibáz, úgymond az apostol, az tökéletes férfi, az fékentartja egész testét is. Íme a lovak szájába zabolát vetünk, hogy nekünk engedelmeskedjenek és egész testüket vezetjük. Íme a hajók is, bár nagyok és erős szelektől hajtatnak, egy kis kormány által oda irányoztatnak, ahova a kormányos igazgatása akarja. Úgy a nyelv is kicsiny tag ugyan, de nagy dolgokat visz végbe. Íme egy csekély tűz, mely nagy erdőt gyújt fel. A nyelv is tűz, a gonoszságnak egész világa: a nyelv oly valami tagjaink között, mely az egész testet megfertőzti és a gehennától gerjesztetvén életünk egész körét felgyullasztja. Mert minden vadak és madarak, csúszómászók és egyébfélék természete megszelídíthető, meg is szelídítettett az emberi természet által: de a nyelvet senki sem szelídítheti meg az emberek közül, nyugtalan gonosz az, telve halálos méreggel. Azzal áldjuk az Istent s az Atyát s azzal átkozzuk az embereket, kik az Isten hasonlatosságára teremtettek. Ugyanazon szájából származik az áldás és átok. Nem kellene ennek így lenni, atyámfiai!*” (Jak 3,2–10)

Isten, aki parancsol a tengernek: „*Eddig jöjj és tovább ne menj és itt törd meg feldagadt hullámaidat*” (Jób 38,11), a szív látatengere elé is gátat emelt, midőn Sina ormáról megrázó ünnepélyességgel kihirdette:

„VIII. Ne szólj felebarátod ellen hamis tanúságot”.

Sőt mi több, ez isteni parancs által az emberi nyelvben az apostol tanúsága szerint *édesvízű forrást* nyitott az Úr (vö. Jak 3,11), az igazmondás aranyos, kristálytisza forrását, mely hasonlóan ahhoz, mely a paradicsomban bugyogott el, hivatva van a társadalmat üde, szép virágos kertté varázsolni (vö. Ter 2,6).

A nyolcadik parancs ugyan külső formája szerint csupán a bíróság előtti igazmondást szorgalmazza, de érvénye s kötelező ereje ennél jóval tágabbra terjed.

Hangsúlyozza, hogy az emberben meglegyen a teljes összhang a külső és a belső között, szóval a rend s szépség, mely az isteni Alkotó és Törvényhozó egyik legjellemzőbb tulajdonsága.

Parancsolja tehát, hogy szóval, jellel, magatartásunkkal csak igazat mondjunk, s ha valamit ígérünk, tartsuk meg szavunkat. Legyünk aztán felebarátainknak őszinte jóakarói s ne szóljunk, főleg hátuk mögött róluk olyat, amivel becsületükben megkárosítjuk őket.

Ne tegyük ezt főleg a bíróság előtt, ahol a hamis tanúskodás rendszeren sokkal súlyosabb s veszélyesebb következményekkel jár. Főképp nyelvünket illető kötelességeinkről és az e tekintetben elkövethető hibákról lévén szó, beszélünk röviden a titoktartásról is.

Ezekben megadtuk anyagát e könyvnek, amely a Tízparancsról írt sorozatot van hivatva betetőzni.

Áldja meg szerény munkánkat az örök Ige, aki a prófétai ajkak által már előre hirdeti magáról:

„Én vagyok, ki igazságot szólok és oltalmul kelek a megszabadításra.” (Iz 63,1)

I. Az igazmondásról

Az igazmondásról általában

Az igazmondás azoknak az erényeknek egyike, amely az *általános* elismerést méltán kiérdemli, sőt mondhatnók, kierőszakolja maga számára. Még a megrögzött farizeus is tisztelettel adózik neki. „*Mester, tudjuk, hogy igazmondó vagy és az Isten útját igazságban tanítod, mondd meg tehát, mit állítasz...*” (Vö. Mt 22,17) Így beszélt az aljas kétszínűség, midőn a megtestesült örök isteni Igazsággal állott szemben.

Végső oka ennek a lenyűgöző, hódító erőnek, mely az igazmondásban rejlik, maga Isten, aki, miként a legfőbb valóság, éppúgy a végtelen igazság is, akinek mindén műve „*irgalom és igazság*”. (Zsolt 24,10) Éppen azért minden hamis s csalfa lényegébe ütközik s gyűlöletét vonja magára. „*A gonosz utat és a kétnyelvű száját utálom*” – úgymond az Úr. (Péld 8,13)

Valóban, csakis akkor vagyunk méltók Teremtőnkhez és az ő hű képmásai, ha a külsőnk s belsőnk közötti összhangot minden erőnkől s bármely áldozat árán is fenntartani igyekszünk s óvakodunk mindattól, ami ezt szóban vagy jelben megzavarja. Ösztönszerűleg erre érzi magát indíttatva minden ember, ha még romlatlan s a helytelen nevelés és bűn jellemét meg nem hamisította. Alaptalanul állítja *Ihering*, hogy a gyermek minden elfogultság nélkül hazudik. Ellenkezőleg, azt tapasztaljuk, hogy a gyermek elpirul s zavarba jön, midőn színlelt vagy hazudott s lelkiismerete hatalmasan tiltakozó s elítélő szavát észleli magában. Mi más ez, mint a természettörvény megnyilatkozása.

Az igazmondást s minden megtévesztési szándékból eredő színlelés kerülését feltétlenül megköveteli továbbá az Istentől tervezett *társadalmi rend*.

Ha nincs igazmondás, nincs őszinteség, a társadalmi élet, mely mégis csak a kölcsönös bizalmon épül fel, egyszerűen lehetetlenné válik. Mi lenne akkor, ha minden pénzt, mielőtt nyugodt lelkiismerettel kiadjuk, előbb gondosan meg kellene vizsgálnunk, vajon nem hamisított-e.

Ily tarthatatlanná válnék helyzetünk, ha a sok hazugság folytán embertársainknak már általában nem lehetne hinnünk.

Végül az igazmondásra kötelez minden egyes felebarátunk iránt tartozó *szeretet és igazságosság is*.

Az emberi szellemnek legkiválóbb java az értelem; az értelemnek pedig az igazság.

Eszünk eped az igazság után, igényli s követeli azt. Arra ugyan lehet jó okunk, hogy bárkivel ne közöljünk minden igazságot, de az, hogy értelmét félrevezessük s hamissággal tápláljuk, soha, semmi körülmények között sem igazolható. Ez merénylet a világosság s egyben az ellen, ki bennünk a világosságot kigyújtotta.

Belátták ezt már szinte ösztönszerűleg a régi pogányok is, s azért különös nagyrabecsüléssel voltak eltelve az igazmondás iránt. Egyik egyiptomi múmia a következő felírást viseli: „Elmentem a világból, ahol mindennap igazságot beszéltem, melyet *Isten szeret*”. *Xenocrates* pedig olyannyira az igazmondó hírében állott, hogy honfitársai, az athéniek, sohasem vettek ki esküt tőle. Mennyivel inkább kötelező reánk, keresztényekre nézve az igazmondás, akiktől *Mesterünk* a becsületesség oly magas fokát követeli, hogy egyszerű kijelentéseinket színigazságnak vehesse mindenki: „*Legyen pedig a ti beszédeitek: úgy, úgy, nem, nem; ami ezeken túl vagyon, a gonosztól vagyon*”. (Mt 5,37)

Néhány példa

És a kereszténység tényleg az igazmondásnak legszebb, leghősiesebb példáit tudja felmutatni.

Antimus, Nikodémia püspöke *Maximian* császár katonáit, kik az ő elfogatására voltak kiküldve, barátságosan megvendégeli, anélkül, hogy ezek nagylelkű házigazdájukra reáismertek volna. A lakoma alatt bizalomra melegedve meg is kérdik tőle, hogyan keríthetnék kézre *Antimus* püspököt. A szent férfiú erre nyíltan és őszintén bemutatkozik s a katonák legnagyobb ámulatára elárulja, hogy ő az, akit keresnek. *Maximian* vitézei ezt csupa hálából nem akarják tudomásul venni s meggyeznek maguk között, hogy letagadják a püspökkel való találkozásukat. *Antimus* azonban ebbe bele nem egyezett. Velük tartott a császár színe elé s inkább nézett a vértanúság szemébe, semhogy az igazmondás ellen vétsen vagy véteni engedjen. (†302)

Mikor pedig a 90 éves *Kardias* elfogatására küldött ki a zsarnokhatalom pribékeket, a tízéves unoka elhazudja, hogy nagyatyja otthon van. „Elment – úgymond –, hogy a keresztények *Istenét* imádja.” Az aggastyán megtudva a dolgot, nagy szomorúsággal dorgálja meg a gyermeket. „Tudd meg – szól hozzá –, hogy aki az igazságot megtagadja, Istent tagadja meg.” Kiment tehát a piacra, hogy felismerjék s elfogják s a vértanúság babérját tűzzék homlokára. Sírjára ezt vésték a keresztények: „Férfiú nyugszik itt, ki soha rosszat vagy hamis szót nem szólott. *Kardias* volt a neve”.

Ily óriás pálmák tövében méltassunk figyelemre néhány szerény virágszálát is. Ha a gyermeki lélek virágkelyhében az igazmondás harmatgyöngye az isteni igazságot tükrözi vissza, ó, mily szépek az ily kis virágok.

A kis *Washington György* az Egyesült Államok későbbi hírneves elnöke, ajándékba kapott kis baltáját meggondolatlanul, gyermekésszel édesatyjának egyik féltékenyen őrzött, ápolt cseresznyefáján próbálta ki. Midőn pedig a feldühödött apa fenyegetődzve keresi a tettest, előáll a gyermek: „Apám, én nem tudok hazudni. Én tettem”. Az apa erre keblére öleli a gyermeket: „Fiam – szól –, a te igazmondásod drágább előttem ezer cseresznyefánál”.

Mária Antoinette, Mária Terézia császár- és királynő leánya gyermekkorában nem volt nagy művész a szépírásban. Egyik, édesanyjához írt levelében azonban feltűnő haladás mutatkozott. Az eddig dülöngő sorok kiegyenesedtek, akárcsak a fegyelmezett katonák harcvonala. Már meg akarja dicsérni gyermekét az édesanya, midőn ez őszintén bevallja, hogy a dicsőség voltaképpen a nevelőnőt illeti meg, aki a betűket előbb ceruzával megírta.

Copee Ferenc kiváló francia költőt (született *Párizsban* 1842. január 26-án) közepes sorsú szülői nagy gonddal nevelték, főképp pontos engedelmességre s nyíltszívúségre szoktatták. A fiú egy alkalommal hazulról elcsent pénzen sült gesztenyét vásárolt. Amint este levetkezik, a zsebéből előguruló néhány gesztenye árulója lett. „Honnan e gesztenyék?” – kérdi az édesanya. – „Vettem.” „És ki adta rá a pénzt?” – *Ferenc* elpirul s egy ideig némán áll. Aztán megragadja anyja kezét: „Anyám, ma reggel vettem el a pénzt az asztról”. „Ezt nem tetted jól – felel megindulva az édesanya –, de mivel nyíltan bevallottad, elengedem a büntetést. Az őszinteség kedvesebb előttem a világ minden kincsénél.”

Az igazmondás öt parancsa

Szülők, nevelők! Írjátok azért a még romlatlan gyermekszív tábláira az igazmondás öt parancsát, írjátok főleg tulajdon példátok által:

I. Szeressük az igazságot szóban és tettben.

- II. Óvakodjunk bármit szólni, tenni, ami belső ítéletünkkel ellenkezik.
- III. Fejezzük ki nyíltan gondolatunkat, ha arra kellő ok s megfelelő alkalom kínálkozik.
- IV. Kutassuk az igazságot, mielőtt valamit állítunk vagy tagadunk.
- V. Tartsuk meg, amit ígértünk.

II. Vétkek az igazmondás ellen

A hazugság

Mindaz, ami csak az igazmondást szóban vagy jelben *szándékosan* megsérti, a hazugság neve alatt foglalható egybe.

Mióta a „hazugság atyja”, a sátán ezzel az ő sajátos bűnével az egész világot nyomorba döntötte, alig van szennyfolt, mely az emberiség arcát oly sűrűn ellepné s annyira elrútítaná, mint a hazugság. Oly annyira általános ez a vétkek, hogy az apostol a zsoltárossal egybehangzóan minden embert hazugnak nevez. (Róm 3,4; Zsolt 115,11)

A gyermek, miután a természet első ellenkezését legyőzte s átesett az első piruláson, nyakra-főre hazudik, ahogy éppen kicsinyes érdekei megkívánják. *Szent Ágoston* bevallja magáról, hogy csupa játékszenvedélyből számtalanszor hazudott szüleinek. *III. Napóleon*nak anyja pedig azt állítja fiáról, hogy még akkor is hazudik, mikor hallgat. Mennyit hazudnak össze a kofák, kereskedők, a cigányok, a harctérről hazakerült modern *Háry Jánosok*, a vadászok, a politikusok s diplomaták, akiknek úgy látszik csak arra használ a nyelvük, hogy vele elleplezzék gondolataikat. *Abraham a S. Clara* szerint annyit hazudnak az emberek, hogyha minden egyes hamis kijelentésük egy-egy téglá volna, hamarosan fel lehetne építeni velük az égig érő bábeli tornyot. „Ha valami helytelen a torkunkra kerül, mondja *Hufeland*, a világhírű berlini doktor, köhögnünk kell; de ha minden helytelen miatt, ami torkunkból előkerül szintén köhögnünk kellene, bezzeg se vége, se hossza nem volna e világon a köhögésnek.”

Különféle formái

Miként a lopásnak, úgy a hazugságnak is megvannak a maga specialistái. Elsorolunk belőlük néhányat.

1. A szokásos füllentők

A legtöbb ember, ha valamelyes szükség, haszon, udvariasság, gyengédség vagy akár a tréfa úgy kívánja, nagyon hamar s könnyen feljogosítva érzi magát egy kis hazugságra.

Itt azonban meg kell jegyeznünk, ha valaki maga sem véli, hogy szavai hitelre találnak, voltaképpen nem hazudott. Nem hazudik az, aki másnak azt mondja: „Alázatos szolgája!” jóllehet esze ágában sincs ezt komolyan venni. Sőt a kereskedő sem hazudik, aki nagy garral állítja, hogy portékáját olcsóbban adja, mint amennyiért jómaga beszerezte.

Aquinói Szent Tamás ugyan elhitte tréfálkozó társainak, hogy ott künn az utcán az ökrök repülnek, „mert – úgymond – inkább elhiszem, hogy az ökrök repülnek, mint azt, hogy a keresztény hazudják”, de ebből nem következik, hogy társai tényleg vétettek a VIII. parancs ellen. Ily esetekben inkább csak a szent naivságot kell tisztelettel bámulnunk, a *Szent Tamás* által adott bölcs feleletet pedig mindenesetre jól megszívelelnünk.

2. A nagyítók s hamis beállítók

a dolgokat s eseményeket a saját érdekük s pártállásuk szerint színezik s állítják a közönség elé. Az újságírók, főleg a háború alatt e tekintetben szinte utolérhetetlen rekordot értek el.

3. Az általánosítók

azt az elvet vallják s akarják mások lelkében is meghonosítani, hogy „egyből íteld meg valamennyit”. Főleg az Egyház szolgálival szemben mindennapos ez az igazságtalan eljárás. Ha valaki savanyú almába harapott, vajon joggal tart-e minden almát savanyúnak? „Az angyalok között is akadt rossz, mondja *Shakespeare*, vajon azért a többiek kevésbé ragyognak?”

4. A hízelgők

A hízelgőket is voltaképpen a hazugok közé számíthatjuk.

Már *Theophrastus* az ókorban hüen jellemzi őket. Mikor a hízelgő – úgymond – nagy úrral sétálni megy, mindjárt a találkozásnál csodálkozik, hogy az minő jó színben van, mily fiatalos a lépése, mennyire nem öregszik. Ruhájáról nagy gonddal lefújja a porszemecskét, miközben elmondja: „Mindenki téged néz. Múltkor is itt dicsérték, ott magasztaltak”. Az Úr minden rossz élcére harsányan felkacag és tapsol. Gyermekeinek cukorkát hoz s okosságukat agyondicséri, bármily csúnyák s ostobák is azok. Az asztalnál dicsőítő himnuszokat zeng az egyes ételekre. Mikor az úr szólásra nyitja ajkát, pisszeg, hogy az egész társaság némuljon el s odahallgasson.

A francia akadémia csupa hízelgésből a király iránt a következő pályatételt tűzte ki: „*XIV. Lajos* sok erénye közül, melyik a legkiválóbb”. Ezt már a fejedelem is megsokallta s leintette a tételt.

A túlságos udvariasság is csupa hízelgés s így csupa hazugság.

Nagy Frigyes egyszer szobrot ajándékozott *Voltaire*-nak ezzel a felírással „A halhatatlan férfiúnak”; mire *Voltaire* felelé: „Felsőged a saját birodalmából (a halhatatlanságból) hasít ki nekem egy kis birtokot”. Ámde ez a kölcsönös bókolás nem volt egyéb merő hazugságnál; ez a két férfiú gyűlölte s utálta egymást. Míg *Voltaire* a legnagyobb elismerés hangján bírálja a fejedelmi költő verseit, háta mögött így nyilatkozik róla: „Ez a *Frigyes* mindig hozzám küldi szennyését, hogy kimossam”. Viszont a fejedelem így jellemzi az ő „legjobb barátját”: „Siratni való dolog, hogy ebben a gézengúz lélekben ily pompás tehetség lakik”. Bezzeg *Boileau* sokkal jellemesebb s nyíltabb bírálója volt a fejedelmi kontárnak: „Felsőgednek semmi sem lehetetlen, írja a hiú uralkodónak; Felsőged rossz verseket akart írni s íme az is sikerült”.

A hízelgő hasonlít a vámpírhoz, mely szárnyaival finoman legyezgeti áldozatát, hogy annál biztosabban kiszívhatta véréét.

Utasítsunk azért vissza minden hízelkedést! Ne utánozzuk ezt a francia minisztert, aki így szólt egyik párthívéhez: „Tudom, hogy hízelegsz te parazita, de folytasd csak, mert jól esik!”

Mennyivel bölcsebb volt *Kozroes* király már az ókorban. Gyémántgyűrűket ígért azoknak, kik neki s felőle megmondják az igazságot. Udvaroncái nyakra-főre dicsérték s az egekig magasztalták. A bölcs *Elaim* azonban hallgatott. A király unszolására végre így nyilatkozik: „Fejedelem! a hízelgést pénzért meg lehet venni, de nem az igazságot”. „És mi az az igazság?” „Király vagy, hangzott a bölcs válasz, de mint ember por és hamu, akit *Isten* csak azért alkotott, mert azt akarta, hogy az embereknek használj.” *Kozroes* erre a gyémántos gyűrűket kiosztotta hízelgőinek, *Elaimnak* azonban mitsem adott. Másnap aztán megkérdi az udvaroncokat, hogyan vannak megelégedve az ajándékkal. „Fejedelem – szólnak ezek

egyhangúan –, a gyűrű ugyan kedvesebb nekünk az életünknel, de be kell vallanunk, hogy a kereskedő, akitől vetted azokat, megcsalt téged; az ékkő egytől-egyig hamis.” A fejedelem erre mosollyal feleli: „Tudtam én jól, mit adok nektek. Hamis dicséretért hamis gyémánttal fizettem”. *Elaimot* azonban állandó barátságával tüntette ki.

5. A képmutatók

a hazugoknak legundorítóbb s legveszedelmesebb fajzata. Ezek az erény, a vallásosság, a szentség külszínét használják belső romlottságuk leplezésére s embertársaik megtévesztésére. Olyanok, mint a hólepte szemétdombok. Kívül ragyogó fehérség, belül csupa szenny és rothadás. Az Üdvözítő földi életében sok képmutatóval találkozott. Ilyen volt *Heródes* király, ki a három keleti *Bölcs* előtt oly ügyesen játssza a buzgó *Krisztus*-keresőt, ilyen volt *Judás*, ki csók és ölelés között döfte szívébe az árulás törét; de főképp ilyenek voltak a *farizeusok*, akiknek álszenteskedése gyakran felháborítá még a legszelídebb isteni *Mestert* is. „*Jaj nektek, úgymond, képmutató írástudók és farizeusok! mert hasonlók vagytok a megfehérített sírokhoz, melyek kívül ékeseknek látszanak az emberek előtt, belül pedig telve vannak holtak csontjaival és minden undoksággal.*” (Mt 23,27)

És a farizeusok nem hálnak ki soha. Minden képmutató örökli jellemüket, lelkületüket, sőt nevüket is. Ma is „felmennek a templomba imádkozni”, sőt felhatolnak az oltár lépcsőire, mindenütt keresik Krisztust, akinek pedig náluk nincs nagyobb ellensége.

Hazudni sohasem szabad

Hogy *ártó szándékkal* hazudni sohasem szabad, ez sokkal világosabb, minthogy valaki józan ésszel tagadni merné. Vannak azonban oly hazugságok is, melyektől az ártó szándék teljesen távol áll, sőt bizonyos jószándék szülöttei. Számptalanok hazudnak, hogy magukon vagy másokon segítsenek, tréfás jókedvükben másokat szórakoztassanak. Vajon az effajta hazugságok is a természetörvénybe ütköznek-e s így minden körülmény között tilosak? A felelet e kérdésre nem oly egyszerű, mint első tekintetre látszik.

A régi klasszikus világ bölcseit is két táborra osztotta. *Pythagoras*, *Pindaros*, *Aristoteles* tisztán átlátták, hogy minden hazugság tilos és elvetendő. Érveik körülbelül ugyanazok, mint amelyeket mi is előbb az igazmondás érdekében felsoroltunk. Ellenben *Plato* menthetőnek s igazolhatónak véli a hazugságot, de csak akkor, ha azzal ártunk az ellenségnek, jóbarátunkat megsegítjük és ha az az uralkodás szempontjából nélkülözhetetlen. Azonban a nagy világbölcs is sejteti, hogy ezek csak kivételek, melyek nem tudják a hazugságban rejlő természetes rútságot felejtetni s aligha tetszenek Istennek, annak a szóban s tettben igaz Lénynek, aki a hazugságot gyűlöli.

Sőt még az első keresztény századokban sem némult el a vita, vajon feltétlenül s minden esetben tilos-e hazudni. *Szent Ágoston* lángelméje volt alkalmas és hivatott ebbe a szerinte is „nehéz s túlságosan tekervényes kérdésbe” fényt lövellni. Az ő tekintélye és érvei megszilárdították a katolikus közvéleményt, mely azóta minden hazugságot feltétlenül elítél. E tan mellett emeli fel szavát a Szentírás is:

„*Ne akarj semmi hazugsággal hazudni, mert annak gyakorlása nem jó*”. (Sir 7,14)
Ugyanígy tanítja az Apostol is: „*Annak okáért elhagyván a hazugságot, ki-ki szóljon igazat felebarátjával*”. (Ef 4,25)

Csak a protestantizmussal kezd megint az igazmondás ege beborulni. *Gotius Hugó* csak azt nevezi már hazugságnak, „ami felebarátaink jogát sérti”.

Maga *Luther* egyik 1540. július 17-én tartott értekezleten a hesszeni fejedelem előtt a többnejűség ügyét védve így nyilatkozik: „Hazudni szükségből, haszonból vagy azért, hogy segítsünk, nem volna véték Isten ellen”. A fejedelem azonban ugyancsak kitanítja nyomban

az új vallás prófétáját: „Hazudni rossz dolgot jelent, azért nem is tanított arra egyetlen apostol egyetlen keresztényt sem, sőt maga *Krisztus* a legnyomatékosabban eltiltotta azt s azt parancsolja, hogy az igennél és a nemnél maradjunk”. (A porosz állami oklevéltár publikációi 1880., V. kötet.)

Midőn a protestantizmus a tekintély elvét megtagadta, ezzel az erkölcsi bomlás csíráit is széltében-hosszában elvetette. Leggyászosabban sínyli ezt az igazmondás ügye. A tévmentes *Egyház* kebléről, emlíőről leszakított bölcsélet hazudozik azóta nyakló nélkül, szemérmetlenül. *Voltaire* így ír 1736. október 21-én barátjához, *Thiriothoz*: „A hazugság csak akkor bűn, ha rosszat okoz, ellenben nagyon nagy erény, ha jót eszközöl. Legyen tehát ön erényesebb ezentúl, mint volt valaha. Hazudjunk, mint az ördög, ne félénken, ne helyelkőzzel, hanem szívből és mindig. Hazudjatok, barátaim, hazudjatok”.

Kant, a protestáns filozófia atyamestere, elvben ugyan fennen védi az igazmondást, de tantételeivel millióknak gondolkodásmódját hamisította meg s a legvégtetesebb hazugság lejtőjére terelte. A sokak közül csak a hírneves protestáns *Paulsent* (†1908. aug. 14.) említjük. Ez az újabb időkben annyira ünnepeelt berlini tanár minden aggály nélkül megengedhetőnek véli, hogy az ember másként gondolkozzék s másként beszéljen, ha azt a „pedagógiai célok” megkívánják. A lelkész – szerinte –, aki hitében hajótörést szenvedett, mindazonáltal a pogány előtt játszhatja a hívőt, sőt így is kell tennie, ha annak a népnek ez javára válik; a hitetlenek, tudósok előtt viszont beszéljen azok nyelvén. (System der Ethik. 570. lap.) Ezekből megértjük, miként lehet protestáns lelkész egyúttal „szabadgondolkodó” vagy szabadkőműves is. Egyszerűen alkalmazkodik azokhoz, kikkel érdekei összeköttetésbe hozzák. Az ilyen minden meggyőződést nélkülöző komédiások felett mennyire kimagaslik a katolikus *Egyház* a maga sértetlen hit- és erkölcsstanával s emberi tekintetet nem ismerő igazmondásával; az az *Egyház*, melyet *Szent Pál* „az igazság oszlopának s erősségének” nevez. (1Tim 3,15) Ezzel is elárulja, hogy kormányrúdját az „*Igazság Lelke*” vezeti.

Mekkora bűn?

A hazugság tehát bűn. Minthogy pedig a belső, természetében rejlő visszásság s rendetlenség teszi vétekké, azért *soha, semmi körülmények között* sem válhatik jóvá, megengedhetővé.

Másrészt azonban el kell ismernünk, hogy a hazugságban megnyilvánuló gonoszság *egymagában véve* sohasem akkora, hogy a lelket *Istentől*, az ő végcéljától teljesen elfordítaná s így az örök üdvösség elvesztését okozná. Más szóval a hazugság magában véve, természeténél fogva mindig csak *bocsánatos bűn*.

De elvégre felvilágosodott keresztény léleknek elég azt tudnia, hogy valami bűn, ha bocsánatos is az, hogy attól inkább borzadjon s meneküljön, mint bármely más rossztól a világon. Hiszen minden bűn a legjobb, legnagyobb, legszentebb *Isten* sérelme s következményei is sokkal elrettentőbbek, mint bármely szerencsétlenség, mely az embert e múlandó életben érheti.

Azért is, ha magunknak *egy* hazugság által a világ összes kincsét megszerezhetnők, magunkat vagy szeretteinket börtöntől vagy kínos haláltól megmenthetnők, nem volna szabad azt elkövetnünk. Sőt feltéve azt a (lehetetlen) esetet, hogy *egy* hazugsággal a világ *összes* bűnösét megtéríthetnék, a tisztító tűz s pokol lángjait kiolthatnók, hazudnunk mégsem volna szabad. A cél ugyanis a rossz eszközt nem szentesíti.

Minden szent így gondolkozott, minden hitből élő katolikus embernek ez a szent meggyőződése.

Örökre emlékezetes, klasszikus példát adott erre *Mayer Péter*, a tiroli szabadsághős. Fegyverrel kezében fogták el a franciák Mayert, a *schwabsi* vendéglőst, a vitéz honvédő

sereg kapitányát, miután a békét *Ferenc* császárral már megkötötték. Megmenthette volna életét, ha azt vallja, hogy a fegyverletételt elrendelő császári rendeletről nem tudott. Magának a francia generálisnak felesége közbenjárt érte; bírái szinte szájába adták a mentő ígéket; övéi könyörögnek, rimánkodnak előtte. Ámde *Mayer Péter*, ki a császári parancsról értesült, jóllehet csak álhírnek tartotta azt, hamis vallomásra nem volt rábírható. „Életemet, úgymond, hazugsággal nem akarom megmenteni.” 1810-ben február 20-án *Bozenben (Gries)* végezték ki a szabadságnak s igazmondásnak ezt a vértanúját, ugyanazon napon s órában, melyben *Hofer András* áldozta életét a hazáért *Mantuában*.

Jegyzet: Ha a hazugsággal felebarátunknak erkölcsi vagy anyagi kárt okozunk, másnak, nevezetesen *Istennek* jogait megsértjük, ahogy azt a hittagadó teszi, bűnünk kétségkívül halálos lehet. Ámde az ily vétkeknek halálhozó mérge, gonoszsága nem maga a hazugság, hanem a vele kapcsolatos kártétel, jogsérelem. Ilyen értelemben mondja az írás is: „*Amely száj hazudik, megöli a lelket*”. (Bölcs 1,11) Továbbá halálosnak mondható a hazugság azért is, mert ha szokásossá válik, a lelket igen könnyen oly lejtőre juttatja, amelyen nehéz a megállapodás a halálos vétkekig. A hazug ugyanis rendszeren nem kíméli embertársai becsületét, sőt a hamis eskütől sem riad vissza.

Isten és ember gyűlöli

A *Szentlélek* sugallta *Írások* világosan elárulják, hogy Isten, az örök igazság miként vélekedik és érez a hazugságról. „*A hazug ajkak utálatosak az Úrnál; Isten gyűlöli «a hazug nyelvet»*”, olvassuk a Példabeszédek könyvében (Péld 12,22; 6,17) *Ananiás* és *Zaphira* esetében hirtelen halállal sújtotta ezt a vétket. (ApCsel 5)

De az emberek előtt is megvetés tárgya a hazug. Hitel- s becsületvesztett lesz s így voltaképpen nincs helye az emberi társadalomban. Bölcs *Saadi* szerint: „Aki igazat szokott beszélni, annak esetleges hazugságát is elhiszik, aki azonban hazudni szokott, annak igaz szavát sem hiszik el”, és ha a mese szerint farkast kiált is, akkor sem futnak segítségére.

És ezt a megvetést a hazug ember nagyon megérdemli. A hamis száj ugyanis megingatja a közhitelt s bizalmat s így voltaképpen a társadalom életfájának nedvét szívja ki.

A régi rómaiak ugyanezért *Cicero* tanúsága szerint tüzes vassal bélyegezték meg a hazugok homlokát; *Claudius* császár pedig midőn megtudta, hogy egyik elhunyt alattvalója sohasem szokott igazat mondani, tetemeit minden tiszteletadás nélkül földeltette el, házat leromboltatta, családját pedig száműzte, hogy a hazugnak még magvát is kiirtsa.

Orvosság a hazugság ellen

Mint minden bajt, úgy a hazugságot is idejekorán kell orvosolni. A szokás ugyanis nagyon könnyen szinte második természetünké válik s később már minden gyógykezelésnek makacsul ellenáll.

Első orvossága a hazugságnak a *hallgatás*.

Schopenhauer azt állítja, hogy a nők háromszor annyit hazudnak, mint a férfiak. Ez a nyilatkozat legalább is lovagiatlan. Ha azonban volna igazság is benne, az okát nem nagyon nehéz megadni, mert a nők háromszor annyit beszélnek is, mint a férfiak. „*Aki megőrzi száját, megőrzi lelkét*” (Péld 13,3), mondja az Úr. Igen! megőrzi minden büntől, de főleg a hazugságtól. A szentek is mindnyájan ismerik ezt a fertőtlenítő szerét a lelki életnek. „A hallgatás a bűn halála” mondja *Szent Antal*. „A nyelvbűnök ellen legjobb orvosság a hallgatás” tanítja *Szent Ágoston*. „A hallgatás – ugyanis – anyja az okos gondolatoknak” (Szent Ambrus) s az óvatos beszédnek.

Nem hiába tett *Isten* a nyelvünk elé kettős reteszt, a fogakat s ajkakat, míg ellenben a többi érzékek nyíltan állnak a benyomások elfogadására. Az ember többet lásson s halljon, mint beszéljen. Úgy kellene bánnunk a szóval, mint aki tárcáját veszi elő, hogy abból pénzt adjon ki.

Vond aztán vissza nyomban, ha hazug szó csúszott ki ajkadon. Mondd azonnal: „Tévedtem! a dolog így és így van”. Ez a kúra már sokaknál bevált.

Küzdjünk végül a hazugság járványa ellen. Büntessük meg magunkat, ha füllentettünk és jóllehet csak bocsánatos bűnről van szó, vádoljuk magunkat róla a gyóntató székben. De üldözzük a hazugságot gyermekeink-, növendékeink-, cselédjeink- s általában alattvalóinkban is, ha azt akarjuk, hogy jellemük teljesen tönkre ne menjen. A legjobb eszköz erre a példa s következetesség. Hiába dörgünk s villámlunk a hazugság ellen, ha alattvalóink bennünk ugyan e hiba nyomára akadnak, ha mi *kitanítjuk* erre őket, sőt egyes esetekben elvárjuk tőlük, hogy hazudjanak.

Senkit sem nyerünk meg oly erénynek, melyet saját életünkkel megcáfolunk.

III. Észbeli fenntartás

Amint a társadalmi élet szinte lehetetlenné válnék, ha a szavaknak s jeleknek hinni már egyáltalán nem lehetne, éppen úgy mérhetetlen kellemetlenséggel járna, ha nem volna módunk gondolatainkat – az őszinteség rovása nélkül – elleplezni s mintegy elzárni az illetéktelen érdeklődők elől. Ha valamiről azt akarjuk, hogy mások előtt ismeretlen maradjon, a legelső, természetes eszköz, hogy arról ne beszéljünk. Megeshetik azonban, hogy helyzetünkől kifolyólag beszélnünk kell, annál is inkább, mert sokszor maga a hallgatás is elárulná a titkot.

Ilyenkor van helye az ún. *észbeli fenntartásnak*. Ezt a beszédmódot akkor használjuk, ha nem mindent mondunk ki, amit gondolunk, hanem valamit értelmünkben „fenntartunk”, vagyis elhallgatunk, csupán gondolatban egészítve ki szavainkat.

Nem tisztán észbeli fenntartás

Ha már most szavainkból *az adott körülményeket tekintetbe véve* gondolatainkat meg lehet érteni, akkor a fenntartás nem tisztán észbeli. Ily eljárás miatt hazugságról senki méltán nem vádolhat minket. Hiszen, amit mi mondunk az igaz. Berohan a szobába a gyermek. „Apám – kérdi – nem láttad édesanyámat?” „Nem”, feleli az apa. Vajon hazudott-e? Ha a választ betű szerint vennők, azt kellene állítanunk. Ámde mégsem. A gyermek ugyanis a körülményekből nagyon könnyen kiegészíti azt, amit az atya elhallgatott, ti. nem láttam *mostanában*, nem láttam *itt a szobában*. Igaz ugyan, hogy az a beszédmód olykor félreértésre adhat alkalmat, ámde nagyon jó s bölcs okaink lehetnek, hogy ezt tudatosan elnézzük és megengedjük. Tehát ne legyen semmi módunk titkunkat, gondolatunkat elzárni s rejtegetni, mint ahogy ezt pénzünkkel, leveleinkkel, okmányainkkal megtehetjük? Ki vonja e jogunkat kétségbe? Hiszen megtette ezt maga a megtestesült igazság, *Jézus Krisztus*, miért is ne követhetnők kellő okból mi is az ő példáját? Így pl. *Jézus Krisztus*, midőn a tanítványok az utolsó ítélet napjáról kérdezik őt: Azt a napot – feleli – senki sem tudja – a Fiú sem.¹ (Ti. mint ember; vagy közölhető tudással.) Más alkalommal megint kijelenti,² hogy ez évben nem megy fel a húsvéti ünnepekre, ámde mégis felment; felment, ti. magányosan, nem a nyilvános, hivatalos körmenettel. Illés prófétáról pedig azt állítja, hogy már eljött.³ (Ti. az ő szellemét képviselő Keresztelő Szent Jánosban.)

Nem lehet tehát semmi akadály a annak, hogy mi is megfelelő fontos okból nem tisztán észbeli fenntartással elleplezzük gondolatainkat. És tényleg akárhány ily beszédforma már egészen átment a mindennapi élet gyakorlatába.

Ha például a házbeliek által a látogatóknak tudomására hozzuk, hogy „*nem vagyunk otthon*”, ezt minden művelt ember úgy egészíti ki, hogy „a látogatók számára”. Más szóval vendéget nem fogadunk.

Mikor pedig megbízhatatlan egyén pénzt kér kölcsön, nyugodtan feleljük, hogy „nincs”, ti. „számodra” vagy „olyan, mit neked adhatnék”.

A pénzügyőr (finánc) kérdésére, vajon nincs-e valami megvámolni való poggyásunkban, hazugság nélkül lehet tagadólag válaszolni. Nem vagyunk ugyanis kötelesek holminkat *önként* a megvámolásra felajánlani. Csakis ez az értelme a rövid „nincsnek”, melyet a hozzánk intézett kérdésre feleletül adunk.

¹ Mk 13,32

² Jn 7,8.10

³ Mt 17,12

Ügyelnünk kell azonban, hogy az olyanokat, kik az ily beszédet hazugságnak tartják, meg ne botránkoztassuk.

Vannak esetek, midőn észbeli fenntartást használni valóságos kötelesség. Így a gyónatóatya a gyónást illető hozzáintézett kérdésekre még a bíróság előtt is csak azt felelheti, hogy az illető ügyről mitsem tud (ti. közölhető módon) s minden okos ember belátja, hogy szentségtörő merénylet volna a feltétlen szentségi titok felszentelt őrét még további kérdésekkel is ostromolni.

Egyébként azonban, ha oly egyén intéz hozzánk kérdést, kinek joga van megtudni a leplezetlen igazságot, nem tisztán észbeli fenntartást alkalmaznunk nem szabad.

Tisztán észbeli fenntartás

Ha az észbeli fenntartás olyan, hogy még a körülményekből sem lehet a beszélő igazi gondolatára következtetni, semmiben sem különbözik a hazugságtól.

Arius a niceai általános zsinat hitvallásra szólítja fel. Erre ő írásban nyújtja be a tiszta katolikus tant, melynek tagadásáról vádolták. Egyben kijelenti, hogy ő úgy hisz, amint leírta. Ámde közben egy másik, keblében rejtegetett írásra gondol, melyben eretnek tanait kifejtette. Mi volt ez egyéb aljas hazugságnál? A *lokrii* görögök is – állítólag – hűseget esküdtek a *szikuloknak* „míg lábuk a földet éri s fej van a válluk felett”, ámde azonközben a talpuk alá kötött földre s a hagymafejekre gondoltak, melyeket batyuban a hátukra kötöttek. Vajon nem volt-e ez az eskü mégis csak hamis? Egy *Lasos* nevű ármányos görög a lopott halat hamarosan másnak bugyrába csúsztatta s aztán megesküdt, hogy „a hal nála nincs s nem is tud *másvalakit*, aki azt *ellopta* volna”. Még arcátlanabban használta a tisztán észbeli fenntartást az istentelen *Voltaire*. Midőn ugyanis egyik füllentésén nyilván rajtakapták, vigyorogva felelé: „Nos, tehát nem úgy volt, de úgy is lehetett volna”.

Kétértelmű s kitérő válaszok

csak árnyalatban térnek el az észbeli fenntartástól s azokkal ugyanolyan erkölcsi elbírálás alá esnek. Megfelelő fontos okból a nem tisztán észbeli fenntartás szabályai szerint a szentek is adtak effajta válaszokat.

Szent Athanáz alexandriai püspök megszívlelvén az Úr parancsát: „*Mikor üldöznek titeket egyik városban, fussatok a másikba*” (Mt 10,23), a hitehagyott *Julián* katonái elől a *Nilus* vizén, kicsi hajóban, álruhába öltözötten menekül. Utolérik: „Közel van már *Athanáz*?” – kérdik tőle izgatottan. A szent pedig: „Nagyon közel van! Csak siessetek, siessetek, még könnyen utolérhetitek”. És azok tovasietnek lóhalálában.

Mikor pedig *Tamás canterbury-i* érseket majdnem teljesen hasonló viszonyok között üldözői kérdik, nem ő az, akit el kell fogniok: „Ugyan mondjátok meg magatok – feleli ő – láttatok-e már valaha érseket ily ruhában s ily szegényesen utazni?” – És békén hagyták továbbmenni.

Kolmár József, a későbbi mainzi püspök (1802–1818) fejére 1000 tallért tűztek ki a francia forradalomban. Egyik éjszaka erősen kopogtatnak a ház kapuján, melyben tartózkodott. Inasnak öltözötten, lámpával kezében megy, hogy fogadja a kellemetlen látogatókat. Kérdésükre, vajon itt van-e *Kolmár*, elfogulatlanul feleli: „Itt ugyan nehezen fogjátok megtalálni, különben, ha tetszik, jertek, kutassuk fel az egész házat”. Megmutatja erre nekik a ház minden zegét-zugát s mikor csalódottan távoznak, még egyszer utánuk kiált: „Nem megmondottam-e, hogy itt ugyan hiába keresitek”.

A német ún. kultúrharc idején még a haldoklóknak sem volt szabad a szentségeket kiszolgáltatni. A buzgó papság azonban nem törődve az állami hatalomnak Isten törvényébe ütköző rendelkezésével s megvetve a fenyegető veszélyt, áruhában látogatta a vallás vigaszára szorulókat.

Maier plébános *Hannoverben* társaskocsiban ül áruhájába burkolódzva s keblén a szent útravalót rejtegetve. Felrántják a kocsi ajtaját. „Nincs itt *Maier* plébános?” – kiált be egy harsányhangú zsandár. *Maier*, ki éppen az ajtó mellett foglalt helyet, végigtekint az utasokon s ismétli a kérdést: „Nincs itt *Maier* plébános?” A jelenvoltak egymásra néztek s egyhangon felelik: „Nincs”. „Az urak azt felelik, hogy nincs” – szól oda erre a zsandárnak, aki nyugodtan becsapja a kocsi ajtaját, mint aki kötelességét híven teljesíté.

„*Legyetek azért okosak, mint a kígyók és együgyűek, mint a galambok.*” (Mt 10,16)

IV. A becsület védelme

A becsületről általában

A modern „becsület”

Elérkeztünk a VIII. parancs leglényegesebb s legkimagaslóbb céljának s feladatának ismertetéséhez. Szólunk a becsület védelméről. Mióta ember él a földön, mindig nagy értéket s jelentőséget tulajdonított a becsületnek. És méltán! De talán soha még a becsületről annyit nem beszéltek s írtak, arra gyakrabban nem hivatkoztak, mint éppen napjainkban. Okát ennek nem nehéz megadni. A becsületet tartja ugyanis a modern, Istentől jórészt elpártolt világ az utolsó mentődeszkának, a mégis csak szükséges vallás pótlójának, helyettesítőjének.

„A hitelvek egyetemes hajótörésében – írja *De Vigny* – mi marad számunkra, ami szent? minő romok, melyeken a nemes lelkek még fenntarthatják magukat? Az örvény felszínén a percnyi jólét és fényűzés szeretetén kívül egyéb semmi sem látható. Azt hinnők az önzés mindent eltemetett. Hányan hullanak térdre? Az emberek élnek s meghalnak Isten gondolata nélkül...; e sötét tengeren *egy szilárdnak látszó pontot véltem fölfedezni.*” Ez a szilárdnak *látszó pont* szerinte a *becsület*. „Utolsó lámpafény ez az elpusztult templomban.” (Ugyanő.) Aztán ajánlja, hogy az új vallásnak, melyet az emberiség alkot magának, a főoltárán ez a fény ragyogjon. Más szóval a megújuló emberiségnek a becsület legyen az istene.

„Gyakran látunk – írja egy másik hasonló szellemű író – valamely patak partján az idő által mélyen megrongált fát. Törzsén széles odú tátong, belseje korhadt; alig van benne egyéb kis pudvánál. De kérge még él, a nedvet még felvezetheti; és a vén fa minden évben új lombkoronát hajt, mint ifjúsága szép napjaiban; még büszkén áll s nem egy viharral képes dacolni. Ez hű képe a nemzetnek, melyet még a becsület fenntart, miután a vallás és erény visszavonultak.” (La France nouvelle. 358. oldal.)

Ámde méltán kérdezzük, van-e egyáltalán becsület *Istenben* való hit s örök remények nélkül?

Mert mi bennünk becsülésre méltó, ha nem az, hogy mi *Isten* képe s gyermekei vagyunk s az ő örökségére számot tarthatunk? Ki ad nekünk jogot az életre és annak minden javára s így a becsületre is, ha nem az, ki minket teremtett?

Érdemel-e becsületet az, aki legfőbb kötelességeit, amelyekkel *Istenének* tartozik, el nem ismeri s teljesíteni nem akarja? Végül honnan az erő s kitartás a becsület által megkövetelt, sokszor óriási áldozatok meghozására, ha nem az isteni hitből, reményből s szeretetből?

És tényleg látjuk nap-nap után, mire képes a becsület *Isten* nélkül, hit nélkül. Merő csalás, külszín, képmutatás az. A vallás nélkül az utolsó „lámpafény” is kialszik. Azok az ún. becsületes, de vallástalan emberek minden aggály nélkül csálnak és sikkasztanak, ha ügyesen lehet; nem szalasztják el az alkalmat meggazdagodni s magas polcra jutni, ha még oly aljas eszközöket is kell igénybe venni; szinte pirulás nélkül vetik sutba *Isten* VI. parancsát, s gyilkolják egymást halomra éppen a becsület címén.

Egyszóval a becsület pompás lámpája csupán a hit és az istenfélelem hatalmas pilléreire erősítve függhet biztosan. Ha e pillérek ledőlnek, a becsület lámpája is a földre hull, eltörik s szétfolyik minden olaja.

Az igazi becsület

Isten lelke, mely „*fut a képmutatótól*” (Bölcs 1,5) bizonyosan nem az effajta becsületnek védelmére adta a VIII. parancsot. És mi is, midőn a becsületről beszélünk, azt magunkban s másokban értékeli, óvjuk, védjük, mást értünk alatta, mint holmi külszint, mely belső ürességet vagy pedig épen romlást takar. Mi *megbecsüljük* magunkban s másokban *Isten* ajándékait.

Ily ajándéknak tartjuk elsősorban az emberi személyt, melynek értékét a természetes s természetfeletti javak s az önön igyekezetünk által kifejlesztett erények s egyéb jó tulajdonságok nagyban fokozhatják.

Amennyiben mindeme kincsnek nagyrabecsülése csupán másoknak lelkében honol vagy csak egyesek juttatják azt kifejezésre, szoros értelemben vett *becsületnek* hívjuk, ha pedig ez a nagyrabecsülés többé-kevésbé általános s közismert lett, *jóhírnévnek* szokás nevezni.

Minél nagyobbak az értékek, melyeket *Isten* adott, illetőleg *Isten* segítségével magunknak gyűjtöttünk, annál nagyobb becsületre s jóhírnévre tarthatunk igényt.

Elsősorban a *lelki kincsek*, a *kegyelmi ajándékok* s *erény* érdemelnek becsülést s jóhírnevet; aztán a *szellemi javak*: *tehetség*, *tudomány*, *ügyesség*. Ezeknek jóval alatta állanak a test előnyös tulajdonságai: az *erő* s *szépség*. Utolsó helyen állnak az *anyagi javak*, a *gazdagság*.

Mindezekről jórészt függetlenül egészen különös becsülést érdemel a *tekintély*. A keresztény világnézet ugyanis a tekintély hordozójában voltaképpen *Istent* látja s becsüli meg. És jóllehet, ha valakihez, ám elsősorban *Isten* helyetteséhez, leginkább illik, hogy erény s tehetség dolgában is kitűnjék, de nem ez az voltaképpen, ami őt *Isten* képviselőjévé teszi. Miért is az egyházi s világi törvényes elüljáró, még ha hiányzik is belőle a megfelelő bölcsesség és erény, feltétlen becsülést érdemel.

Kinek van joga becsületre?

Becsület s jóhírnév oly kincsek tehát, melyeket hozományképpen többé-kevésbé *minden ember* megkap Teremtőjétől.

a) Elsősorban s pedig *feltétlen* joga van rá, aki szolid erény, s igazi jótulajdonságok által arra *rea is szolgál*.

b) De még az is, aki vétke által becsületét s jóhírnevét meg nem érdemli, bizonyos fokig még mindig joggal élvezi azt. *Ez* kétségtelenül a *Teremtő* szándéka, aki a VIII. parancsal még a bűnöst is védelemben részesíti. És pedig sok s jó okból.

A társadalom közrendje s békéje ugyanis nagyon szenvedne, ha bárkinek szabad volna mást becsületétől, jóhírétől megfosztani. De meg másrészt a bűnösnek még mindig megmaradt joga s kötelessége, hogy életét, családját tisztességben fenntartsa, kötelmeinek megfeleljen, megtérjen s üdvözüljön. Már pedig minderre felette hasznos, szinte nélkülözhetetlenül szükséges a becsület s a jóhírnév.

Nagyon világos azonban, hogy az ily becsület s jóhírnév, melynek voltaképpen *igazi* alapja már nincsen, nem oly feltétlenül jogosult, mint az, amelyre az ember valójában rászolgál; miért attól a bűnöst meg is lehet fosztani, ha azt a köz- vagy magánjó megköveteli. Erről azonban alább még bőven kell szólanunk.

c) Becsületre, jóhírnévre joguk van továbbá az *elhunytaknak* is. És miért is ne lenne? Hiszen e kincsek birtokosa elsősorban a *lélek*, amely tovább folytatja életét. És tényleg, mielőtt a halál álmára hunynók le szemünket, mindent meg szoktunk tenni, hogy jóhírnevünket épen hagyjuk az utókorra s emlékünkhöz semmi mocsok sem tapadjon. Miért is vétkezik az, ki az örökéletbe költözött becsületén, jóhírnevén csorbát ejt, akár mostanában, akár már réges-régen lépték azok át a másvilág küszöbét.

E véték azonban, eltekintve a kegyelet megsértésétől, rendesen kisebb, mint az élők becsületének s hírnevének megkárosítása, minthogy ezek jobban rászorulnak a javakra, mint az elhunytak.

d) Erkölcsi testületek, zárdák, szerzetesrendek, sőt országok szintén szükségét érzik a becsületnek s jóhírnévnek, méltán jogot formálnak arra s vétkeznek, aki ebben őket jogtalanul megrövidíti.

e) Teljesen ismeretlen egyéneknek hírnevük voltaképpen nincs s így nem is lehet őket attól megfosztani.

A becsületet illető kötelességeink

Törekedjünk a becsületre

„Hír, név, hit, szem nem tud tréfát” – tartja a közmondás. Nevezetesen ami becsületünket illeti, az élet után ez kétségkívül egyik legnagyobb földi javunk, miért is nem csupán szabad, hanem kötelező is annak fenntartására s gyarapítására törekednünk. Ez *Istennek* határozott akarata. „*Gondod legyen a jó névre, mert az inkább megmarad, mint ezer drága, nagy kincsek*” (Sir 41,15), úgymond az Úr. Evégből hatalmas rugót is adott a *Teremtő* valamennyiünk szívébe, mely szüntelen éber s féltékenyen őrököl e javunk felett s folyton ösztökél, hogy annak oltalmára s növelésére tőlünk telhetőleg mindent elkövessünk. *Az Üdvözítő* is nem ok nélkül hangsúlyozza: „*Úgy világosodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jócselekedeteiteket s dicsőítsék Atyátokat, ki mennyekben vagyon*”. (Mt 5,16)

Ez igékben mindjárt az is ki van fejezve, hogy főképpen *miben s miáltal* keressük becsületünket.

Világoskodnunk kell, vagyis jó példát adnunk, a rossznak még az árnyékától, látszatától is óvakodnunk,⁴ hogy senkinek botrányt ne okozzunk.⁵ Szerénységünk pedig ismeretes legyen minden ember előtt.⁶

Továbbá *jót kell cselekednünk* jóbaráttal, sőt, ha a körülmények megengedik s javallják, még ellenségeinkkel is.⁷

A cél pedig mindebben ne a saját dicsőségünk legyen, hanem az Atyáé, ki a mennyekben van.⁸

Így, igen! így szerzünk igazi becsületet, mert eláruljuk lelkünk nagyságát, nemességét, érényeit.

Túlzások

Míg azonban a becsületre törekednünk kell, másrészt nagyon résen legyünk, hogy a *becsvágy* bennünk betegessé ne fajuljon. Többé-kevésbé ugyanis minden ember hajlamos arra, hogy becsületét rendetlenül keresse s így a keresztény *alázatosságot* megsértse.

Az alázatosságnak, mely minden erény alapja s forrása, *Szent Teréz* adta meg a legszebb, legklasszikusabb meghatározását, mikor azt állítja, hogy *az alázatosság: igazság*. Vagyis akkor vagyunk alázatosak, ha magunkat annak tartjuk, amik tényleg vagyunk.

⁴ 1Tessz 5,22

⁵ 2Kor 6,3

⁶ Fil 4,5

⁷ Mt 5,44

⁸ Mt 5,16

Ez ellen az igazság ellen vétenek a hiú, ambiciózus, dicsekvő s kérkedő emberek, akik oly javakkal s jótulajdonságokkal tüntetnek, melyek nem az övéké. Ez éppoly nevetséges, mintha valaki hamis fogaira vagy parókájára büszke.

Ide sorakoznak mindazok, kik hatalmasabbak-, okosabbak- s gazdagabbaknak akarnak látszani, mint aminők, s felfuvalkodnak, amint ahogy az ökröt utánzó mesebeli béka tette.

Azok sem sokkal jobbak, kik az emberek tetszésére, elismerésére, rangra, kitüntetésre módfelett áhítoznak, futkosnak utánuk, mint a gyermek az aranyhímposros, tarka pillangó után és ha azt nem tudják elérni, szinte kétségbe esnek.

Hiúságból ered a fényűzés, divatmajmolás s pazar öltözködés is, mely nem felel meg a rangnak s társadalmi állásnak, melyet betöltünk. Valóságos testbálványozás ez, melynek akárhány család boldogsága s jóléte esik áldozatul. Az igazi józólés mindig keresi az egyszerűt. Ezt követeli tőlünk *Jézus Krisztus* szelleme is. Mikor *Heraklius* császár az Üdvözítő szentkeresztjét visszaszerezve pazar császári pompában akarta azt felvinni a kálváriára, egy lépést sem tudott előbbre tenni. Csak midőn a *jeruzsálemi* püspök tanácsára fejedelmi díszruháját a kereszthez inkább illő szerény polgári öltözékkel cserélte fel, sikerült szent vállalkozása.

A hiúság vétke azonban, amennyiben nagy érdekeket nem sért, rendesen csak bocsánatos.

Sokkal nagyobb s lelki halált okozó bűn az igazság ellen a *gőg*, a *kevélység*, amely a jót, melyet Istentől kapott, magának tulajdonítja: *Istentől* s a tőle rendelt törvényes eljárástól magát függetleníti, azokat megveti.

A kevélység, mely voltaképpen minden bűn gyökere, kezdete és betetőzése, végkifejletében önszeretet, önistenítés egészen az istengyűlöletig, amint *Szent Ágoston* találóan megállapítja. Ilyen kevély volt *Lucifer*, az angyalok vezére, aki szívében mondá: „*Felmegyek az égbe, az Isten csillagai fölé magasztalom fel királyi székeket, ... a felhők magassága fölé hágnok, hasonló leszek a Felségeshez*”. (Iz 14,13.14)

A kevélység s gőg okozza a világon a legborzalmasabb károkat s botrányokat. Az támasztja az *Ariuszokat*, *Luthereket* s a *Kálvinokat*, kik millióknak s millióknak okozták lelki pusztulását; az teremti a *Döllingereket*, kik sértett büszkeségből orvttámadásokat intéznek *Krisztus Egyháza* ellen s attól számtalant elszakítanak.

Isten, ki „a kevélyeknek ellenáll”, azokat rendesen már itt a földön feltűnően megalázza.

Így tett *Amannal*, ki isteni tiszteletet kívánt magának s az akasztófán végzé életét. (Esz 6,7) *Herodes Agrippát* hasonló bűnért „*megveré az Úr angyala és megemésztetvén a férgekétől, meghala*”. (ApCsel 12,23) Hogy *I. Napóleont*, az elbizakodott gőgnek eme típusát mily feltűnően sújtá *Isten* igazságos keze, a történelemből mindnyájan jól ismerjük.

Védelmezzük becsületünket!

Ez a körülmények szerint éppen oly szent kötelességünk, mint a rendezett s nemes törekvés a becsületre.

Maga *Krisztus* is megtette ezt. Így pl. megcáfolja a rágalmat, mintha ő az ördöggel cimborálna s annak segélyével üzné ki a gonoszlelkeket. (Mt 25,27) És midőn a főpap előtt az oly igazságtalan s méltatlan arculütés éri, nyugodtan, de határozottan kel becsületének védelmére. (Jn 18,23) *Szent Pál* s a többi *apostolok* ugyancsak több ízben a törvényszékek előtt védelmére kelnek becsületüknek, annál is inkább, mert ügyük össze volt forrva Isten érdekeivel. Az *első keresztények* sem hagytak becsületükhöz szennyfoltot tapadni. Midőn a pogányok rágalmakat terjesztenek ellenük s az Oltáriszentség s szentmise titkát félreértve gyermekgyilkosságról, emberevésről s egyéb gonoszságokról vádolják őket, tudós férfiak által védőiratokat szerkesztetnek s terjesztenek a császár elé. A leghíresebb ezek között az, melyet *Szent Jusztin* vértanú nyújtott be a Kr. u. második században. A *szentek* is mind, mikor saját becsületükkel együtt *Isten* dicsőségét is veszélyeztetve látták, a bíróságokhoz

fordultak s nem ritkán perrel támadták rágalmazóikat. Így járt el *Loyolai Szent Ignác* s számos mások.

Ily lépésre azonban sohase indítson minket a *bosszúvágy*. Ez még a legigazságosabb ügyet is beszennyezné.

Ne legyünk továbbá becsületünk védelmében *túlérzékenyek*. Vannak, akik minden csekélységben máris becsületsértést látnak, sőt fegyveres elégtételre gondolnak, ha a lábukra lépnek; minden szíért-szóért ügyvédhez, bírósághoz futkosnak, vagy legalább is örök haragot üzennek megbántóiknak. „*A dicsőség állatainak*” nevezi az ilyeneket már *Tertullian*. Épen az ily eljárás árulja el, hogy mily gyenge lábon áll bennök az erény, mely a becsületnek az *igazi* alapja.

A becsület dolgában való érzékenykedés amúgy is céltalan; csak gyanússá tesz s izgatja gyalázóinkat s rágalmazóinkat.

A legjobb becsületvédelem mégis csak mindenkor a *becsületes élet* marad. Az igazi becsületet ugyan le lehet nyírni, mint a haját, de annál izmosabban kinő. Azért is nevezi *Dávid* király ollónak a rágalmazó nyelvet. A kitépott haj azonban, melynek bennünk már nincs gyökere, szóval a becsület, melynek bennünk már nincs igazi erényalapja, egészen nem nő ki soha.

Azért is csupán a nagy, közjót, szükséges tekintélyt romboló becsületsértés indítson minket arra, hogy fájdalunkat külsőleg eláruljuk s elégtételt keressünk. Sőt a becsületvédelemről való lemondás adott körülmények között nagy erény lehet.

Voltak s vannak mindig hősi lelkek, akik, hogy csak a kevélységet, melyre az áteredő bűn óta többé-kevésbé valamennyien hajlamosak vagyunk, magukból gyökeresen kiirtsák, hogy Istennek – a dicsőségén ejtett annyi sérelemért – elégtételt nyújtsanak, készek becsületüket áldozatul hozni s hallgatnak, midőn magukat kimenthetnék és igazolhatnák. Vannak, akik *Jézus Krisztus* iránti szeretetből óhajtván óhajtanak azokkal „a díszjelekkel” ékeskedni, melyeket az ő Uruk az ő üdvükért hordott, megvetetten, elítélten s gyalázatokkal tetézve halva meg a bitófán.

A legnagyobb erőpróba ez, melyre halandó ember képes; a legmagasabb életszentség s így e földön elérhető *legdicsőbb becsület* az igazi szakértők – főleg *Isten* s angyalainak – szemében. A legragyogóbb példát arra a felséges becsületre, mely éppen a becsületnek Isten szeretetéből való feláldozásában áll, maga *Jézus Krisztus* adta. A szentek valamennyien versenyeznek, hogy Urunkat, ha elérni nem is tudják, de legalább némileg megközelítsék ebben a becsületben.

V. A becsület⁹ megsértése

A vakmerő ítélet

Határozott véleményalkotás ez más rossz tulajdonságáról vagy bűnről, amelynek nincs meg a megfelelő alapja. Nyilvánvaló megsértése a felebaráti szeretet alaptörvényének: „*amit magadnak nem kívánsz, másnak ne cselekedjed*”, de véték egyben az igazságosság ellen is; mert mindenkinek joga van, hogy legalább is rossznak őt ne tartsák, míg magát ilyenek nem bizonyította. De meg aztán beavatkozás Isten felségjogaiba, aki egyedül *vizsgálja a szíveket s veséket* (Jer 11,20; 17,10 stb.), vagyis az ember belsejét, s magának tartja fenn efelett az ítélkezést.

Maga *Szent Mihály* főangyal is tiszteletben tartotta ezt az isteni jogot. Midőn ugyanis a sátán őt Mózes testének eltemetésében megakadályozni akarva s evégből vele tusakodott, „*nem merte a káromlás ítéletét raja kimondani, hanem azt mondotta: Parancsoljon neked az Úr*”. (Jud 9)

Az *Úr Jézus* pedig még saját gyilkosai felett sem akart ítélni, hanem mentséget keresett számukra: „*Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek*”. (Lk 23,34)

Ugyanő szigorral, de egyben a saját érdekünkben óv bennünket az elhamarkodott ítéletektől: „*Ne ítéljétek, hogy ne ítéltessetek. Mert amily ítélettel ítéltek, olyannal ítéltetek meg s amily mértékkel mértek, visszaméretik nektek*”. (Mt 7,1.2) „*Ne ítéljétek s nem fogtok ítéltetni, ne kárhoztassatok s nem fogtok kárhoztattatni.*” (Lk 6,37)

Bizonytal ezekre az isteni ígére alapítá bizalmát az a nem éppen nagyon buzgó szerzetes, aki halálos ágyán feltűnően derültnek mutatkozott olyannyira, hogy elüljáróját szinte nyugtalanságba ejtette. „*Én – szólt a beteg – életemben soha senkit el nem ítélttem, még azokat sem, kik velem rosszat tettek; s így méltán bízom, hogy engem sem ítél el Isten.*” És mi azt hisszük, hogy ez a bizalom nem volt alaptalan.

Ami pedig a vakmerő ítélet vétkének súlyát illeti, halálosnak csak akkor kell tartanunk, ha a következő feltételek mind együtt megvannak.

a) Ha az ítélet tényleg vakmerő, vagyis *nélkülözi a kellő alapot*. Így tehát nem vétkezik az, aki *egyetlen* megbízható tanú mondása alapján másról a rosszat elhiszi, avagy a körülményeket egybevetve arra erkölcsi bizonyossággal következtet.

b) Ha *súlyos természetű bűnről van szó* s pedig még súlyosabbról, mint amely a megszólásnál vagy rágalomnál halálos bűn volna.

c) Ha az ítélet *tudatosan alaptalan* s mégis szilárd.

Minthogy pedig mindeme feltételek alig vannak valaha mind együtt, azért csak ritkán lehet a vakmerő ítéletet halálos bűnnek minősíteni.

Nem változtat a dolgon, hogy miben ítéljük el vakmerően felebarátunkat. Miért is ezt a körülményt a szentgyónásban nem kell felemlítenünk.

A vakmerő gyanakvás

Rokona a vakmerő ítéletnek. A különbség közöttük az, hogy míg a vakmerő ítélet már döntött – s pedig alaptalanul – másnak hátrányára, a vakmerő gyanú csupán hajlik arra, hogy embertársát kellő ok nélkül valamiben bűnösnek vagy egyáltalán rossznak tartsa.

⁹ A becsületet ehelyütt szorosabb értelemben vesszük; értjük alatta mások erkölcsi értékelését anélkül, hogy ezt másokkal is közölnők. (Lásd [35. oldalon.](#))

A megokolatlan gyanakvás ugyancsak sérti a szeretetet, de az igazságosságot is, ha nem is oly nagy mértékben, mint ahogy ezt a vakmerő ítélet teszi. Miért is rendszeren csak bocsánatos bűn. Vannak azonban erkölcsani írók, kik igen jámbor s becsületes egyéneknek túlságos nagy dolgokban való meggyanúsítását halálos bűnnek minősítik. A gyanakvás, főleg ha már szinte második természetünké vált, nagyon rossz tanácsadó szokott lenni, jóvá nem tehető károkat okozhat s lejtő lehet, mely könnyen súlyos bűnökbe visz.

1903. március havában *Oldenburgban* bizonyos úriasszony gyanúba vette cselédjét, hogy gyémántgyűrűjét ellopta. A becsületére érzékeny, jó családból származó leány az esetleges meghurcoltatás elől az öngyilkosságban keresett menedéket. Utóbb padlójavítás alkalmával megkerült a gyűrű, mely egyik résen keresztülhullott. Az is megtörtént már nemegyszer, hogy szarka hordott el fényes tárgyakat és ártatlan embereknek kellett miatta megbűnhődniök.

Legveszélyesebb faja a gyanakvásnak a *féltékenység*, mely annyi boldog családi tűzhelyt rombolt már szét, annyi lelki gyötrelmet okozott s nem egy rémes családi drámát idézett fel.

Forrásai a féltékenységnek a rendetlen önszeretet, az önzés, a tiszta s nemes szeretet hiánya, nemkülönben a romlott szív, mely mindenkit olyannak képzel, amilyennek önmagát érzi, tudja.

A féltékeny fél mindjárt kezdetben erélyesen küzdjön a be-besurranó gyanú ellen s vesse el magától nyomban a féltékenység halálra maró skorpióját. Megfontolhatja azt is, hogy agyonkínzott hitvesét éppen féltékenysége által kergetheti a dacba s hűtlenségbe, mint maga az írás mondja: „*Ne kételkedjél kebled asszonyáról (feleségedről), nehogy ellened fordítsa az álnok tudomány gonoszságát*”,¹⁰ vagyis nehogy a hűtlenséget, melyről gyanúsítod, valóban elkövesse.

A gyanúba vett, féltett fél pedig gondosan kerülje a hűtlenségnek *még a látszatát is*, öltözködjék szerényen, ne bizalmaskodjék senkivel, s ami fő, sokat imádkozzék.

Szent Kunigunda (†1039) tüzes ekevasakon ép lábakkal járva győzte meg férjét, *II. Henrik* császárt meggyanúsított hűségéről. *Isten* buzgó imája jutalmául művelte vele ezt a csodát. A lángoló istenszeretet s vallásos buzgalom, a szentségekhez való gyakori járulás az a tüzes vas, amelyen járva az ártatlan házaspár a legjobban tudja hűségét beigazolni.

A vakmerő kételkedés

Míg a vakmerő gyanakvás alaptalanul hajlik arra, hogy mást rossznak tartson, a vakmerő kételkedés ugyancsak kellő megokolás nélkül, egyszerűen felfüggeszti az ítéletet, feltételezve, hogy az illető felebarát rossz s bűnös is lehet. Ez is bizonyos fokú sérelme a szeretetnek s igazságosságnak; mindenesetre még csekélyebb, mint amely a vakmerő gyanakvásban rejlik.

A másokról való vélekedésben a következő elvek legyenek az irányadók:

1. Kövessük lehetőleg mindig a keresztény szeretet sugalmát, mely arra ösztönöz, hogy mindenkit *inkább* jónak tartsunk, míg csak az ellenkezőről meg nem győződünk. „*A szeretet nem gondol rosszat*” – úgymond az apostol. (1Kor 13,5) Inkább tévedjünk, semhogy a szeretet szenvedjen sérelmet. Szigorú kötelemünk azonban e tekintetben csak arra szorítkozik, hogy mást *alptalanul rossznak ne tartsunk*.

¹⁰ Sir 9,1

2. Ha alapos gyanú merül fel valaki ellen, jogunk van ítéletünket felfüggeszteni. Senki sem köteles ugyanis magát a tévedés veszélyének kitenni, annál is kevésbé, ha az reája káros lehet.

3. Nincsen tiltva, sőt az okosság javallja, hogy mindenkivel szemben, kit teljesen nem ismerünk, óvatosak legyünk, előle értékeinket, titkainkat elrejtjük, elzárjuk. Ezzel ugyanis legkevésbé sem akarjuk azt kifejezni, hogy másokban nem bízunk, hanem egyszerűen javunkra fordítjuk azt a jogot, melyet a természet mindenkinek megad az önvédelemre.

Jegyzet. A vakmerő ítélet, gyanakvás s kételkedés, mihelyt másokkal közöljük, egyben megszólás, illetőleg rágalommal váltott s mint ilyet kell az alább adandó szabályok szerint elbírálnunk.

A gyalázás

Szintén a szorosabb értelemben vett becsületen ejtett sérelem. Itt ugyanis eltekintünk attól a nem ritka esettől, midőn a gyalázás egyben megszólással, illetőleg rágalommal is kapcsolatos.

Lényege e bűnnek a *megvetés*, melyet valaki *jelenlevő* felebarátjával szemben *külső jelekkel* tanúsít. Ez a jelenlét pedig lehet valóságos avagy képletes, mint midőn a sértő fél megvetett felebarátjának arcképét, követét, képviselőjét illeti gyalázattal. Sőt közfelfogás szerint a minden értelemben távollévőket is lehet gyalázni, ha a megvetés mások előtt vagy pedig közrebocsátott iratokban jut kifejezésre. Az azonban a gyalázat természetével jár, hogy valamiképpen a megvetettnek tudomására jusson s ezzel a célzattal is legyen elkövetve. A gyalázkodó tehát inkább a rablóhoz hasonlít, mint aki erőszakosan igyekszik tőlünk legnagyobb kincseink egyikét, a becsületet elragadni, míg ellenben a megszóló, rágalmazó inkább a tolvajt utánozza. Módja, formája a gyalázásnak nagyon különböző; történhetik szavakkal, kinevetéssel, gúnyt, megvetést kifejező arccal, taglejtésekkel stb.

Ily gyalázatot ejtett pl. *Semei Dávid* királyon, akit saját szemében „*Beliál* emberének”, „vérszopó férfiúnak” nevezett s követ hajigált utána. (2Sám 16,5) De senki annyira nem itta a gyalázat kelyhét, mint a világ *Üdvözítője*. Bizonyosság erre egész élete, de főleg szenvedésének gyászos s mégis oly dicső története.

A gyalázáshoz számíthatjuk a gúnyt, iróniát, szatírat is.

Példáját adta ennek *Bautru* (olv. Botrü) francia író, ki bosszúból könyvet bocsátott közre *Epernon* hercegről e címmel: „*Epernon* herceg dicső tettei”. A könyvnek lapjai azonban elejétől végig üresek voltak. Egy másik, bizonyos író munkáiról a következő bírálatot adta: „N. N. könyvei szépen vannak bekötve s aranyos a szegélyük”. *Voltaire* pedig, a gúnyolódók atyamestere *Pompignan Jeremiás*-fordításáról így nyilatkozott: „Tudjátok-e, miért lamentált annyira *Jeremiás*? Mert előre látta, hogy *Pompignan* le fogja fordítani”.

Archilochus az ókorban annyira bolondja volt a szatírának, hogy végre már önmaga ellen is írt ilyet. A spártaiak azonban száműzték a megrögzött gúnyolódót, amint meg is érdemelte. A gúny minél szellemesebb, annál élesebb s fájóbb. A francia közmondás szerint megöltük azt, akit nevetségessé tettünk.

A bűn súlya

A gyalázás általában véve *súlyos* bűn a szeretet és igazságosság ellen. Jellemzi ezt már az *Üdvözítő* kijelentése: „*Aki mondja atyafiának, «raka!»* (haszontalan, semmirekellő), *méltó a főtörvényszékre, aki pedig mondja, bolond!* (istentelen, elvetemült), *méltó a gehenna tüzére*”. (Mt 5,22)

Különösen súlyos az a gyalázkodás, mely a tekintély ellen irányul s annak lerombolását célozza. Isten igen gyakran nem késik annak rettentően érvényt szerezni.

Asterius helytartó gyűlölte *Gergelyt, Antiochia* szent életű püspökét. Felbujtogatta a népet ellene olyannyira, hogy a főpásztor az utcára sem léphetett ki anélkül, hogy gyalázatokat, sőt köveket ne hajigáljanak feléje. Kérte evégből a császárt, hogy a helytartót hívja vissza. A császár ezt meg is tette, de csakhamar újra visszahelyezte hivatalába. *Asterius* most már diadalittasan, nagy fényvel s pompával akarta megülni lakodalmát *Antiochiában*. Az egész város ujjongott s örömmámorban úszott. Ámde még azon éjjel iszonyú földrengés a város kétharmad részét romba döntötte. A leomló falak mintegy hatvanezer embert temettek el, köztük a helytartót is jegyesével (589. október 31-én).

Vannak viszont körülmények, melyek a gyalázás súlyát többé-kevésbé enyhítik. Nagyon sok függ attól, hogy ki és mi az a gyalázó s kit ér a gyalázat. Azok a durva gyalázkodások, melyeket nyelves asszonyok az egész világ füle hallatára egymás arcába vágnak, elmondva egymást mindennek, csak jónak nem, alig múlják felül a bocsánatos bűn mértékét. Az ilyen, felindulásban adott „díszítő jelzőket” ugyanis senki sem hiszi el s maga a gyalázkodó sem veszi komolyan.

Hasonlóképp nem vét súlyosan a szülő, ki gyermekét leszamarazza vagy más gyalázó névvel illeti. Az ilyen eljárás, ha csupa fenyítés vagy javítás szándékából történik, büntetés ugyan, de sohasem dicséretes. Sőt egyáltalán oly *távollevők* gyalázása nem szokott halálos bűn lenni, kik azt előreláthatólag sohasem fogják megtudni.

A csipkelődés, élcelődés, szellemeskedés mások rovására, lehet büntelen vagy bocsánatosán bűnös. Csak arra ügyeljünk, hogy másnak jogos fájdalomra vagy neheztelésre okot ne adjunk. Aki pedig ártatlan tréfa miatt is nagyon elbúsul, fájdalmát ne a tréfának, hanem saját oktalanságának s érzékenységének tulajdonítsa.

A gyalázás lehet nagyobb vagy kisebb, de mindig csak egyfajta bűn. Miért is a szentgyónásban beérhetjük azzal, hogy magunkat súlyos, illetőleg bocsánatos gyalázásról vádoljuk, anélkül, hogy annak mikéntjét, módját, bővebben kifejeznők.

A gyalázás jóvátévése

Aki mást gyalázással megsértett, köteles a becsületben ejtett kárt tehetségéhez képest *megfelelő módon* jóvátenni. Fejezze ki tehát tiszteletét, nagyrabecsülését azzal szemben, aki iránt megvetést tanúsított. Tegye ezt *nyilvánosan*, ha a gyalázást is nyilvánosan követte el.

Az elégtételnek rettenetes módját követelte meg *Barbarossa Frigyes* császár a *milánóiaktól* a feleségén ejtett gyalázatért. Ezek ugyanis a gyűlölt császárnét kézrekerítve, arccal hátrafelé számarra ültették s a nép hahotája s gúnykacaja közt a városban körülhordozták. A felbőszült császár ezért a másfél évig körülzárolt várost kiéheztette, kiszomjajztatta. Mikor végre így megadta magát, a lakosoknak kötéllel nyakukon kellett a császár előtt elvonulniuk annak jeléül, hogy az akasztófát egytől-egyig megérdemelték. Az előkelők pedig nyakukra kötött karddal jelentek meg a császári felség előtt, hogy magukat is halálra méltóknak vallják. Erre aztán a katonáknak a városban szabad zsákmányolást engedett. Majd végül a város falait s erődítményeit leromboltatta. (1162)

A közéletben elkövetett kisebb gyalázásokért elégtételt nyújtunk, ha a sértettet barátságosan köszöntjük, megszólítjuk, asztalunkhoz meghívjuk, nevezetesen pedig, ha tőle a sértés tanúi előtt *bocsánatot kérünk*. Ezzel mindenkinek, még ha előljáró is, be kell érnie. A sértő eleget tett; a sértett pedig, ha így nincs kielégítve, ám forduljon a bírósághoz.

A bocsánatkérés szoros kötelesség lehet az alattvalók s egyenlő rangúak részéről, ha előljárójukat, illetőleg egymást megsértették. Az előljárónak, tanítónak, gazdának azonban nem kell szükségképpen bocsánatot kérnie. Ezzel ugyanis náluk mindig egyenlő értékű, ha jóindulatukat, szeretetüket s nagyrabecsülésüket megsértett alattvalóik iránt újból valami külső jellel kifejezésre juttatják.

Az elégtételadástól felmentve érezhetjük magunkat, ha méltán feltehetjük, hogy a sértett fél azt nekünk elengedi; ha az okozott sérelemért a törvényes bíróság már megbüntetett, avagy a sértett megbosszulta magát; végül ha a gyalázkodás kölcsönös s egyformán nagy volt.

Az pedig, akit gyalázat ért, köteles azt a krisztusi törvény értelmében bosszúvágy nélkül türelmesen elszenvedni.

Megtehetjük, sőt a körülmények szerint tanácsos is megtennünk, hogy a sértést visszautasítjuk, nehogy türelmünk ostobaságnak s tehetetlenségnek tűnjék fel és újabb s nagyobb gyalázásoknak szolgáljon alkalmul. Követelhetjük az elégtételt és a bűnös megfenyítését, főképp ha előljárók, vagyunk avagy magasabb érdekek védelméről van szó. Ezt azonban mindig csak kötelességből s igazságszeretetből tesszük. A gyűlölettől minden körülmények között tartózkodjunk s tegyünk jót megbántóinkkal, ha azok reánk szorulnak. Így leszünk az Üdvözítő szavai szerint fiai annak a mennyei *Atyának*, „*ki az ő napját felvirrasztja a jókra és gonoszokra és esőt ad az igazaknak és hamisaknak*”. (Mt 5,45)

Hogy az *elégtételről való teljes lemondásban* – ha az szabadságunkban áll – a hallgatásban s a becsület hőslékű feláldozásában minő erkölcsi érték rejlik, *Krisztus* és a szentek példája eléggé igazolja s mi is már az előzőkben, midőn a becsületről általában szólottunk, bővebben fejtegettük.

VI. A jóhírnév megsértése

A megszólás és rágalom

Szent Bernát szerint „a legártalmasabb vipera a nyelv. Mérges leheletével sebet okoz. Nem lándzsa-e a nyelv? Igen! a leghelyesebb, mely egy szúrással hármat döf keresztül, ti. azt, aki beszél, azt, aki hallgatja s azt, akiről beszél”. Gyilkos tehát s pedig annál kegyetlenebb, mert nem a testen, hanem a lelken ejt égető, sokszor halálos sebet. Elsősorban a jóhírnév ellen elkövetett vétkekre illenek ezek az igék. Főleg kettő van ilyen: a megszólás és a rágalom. Az előbbi mások igazi vagy igazinak vélt hibáit fedi fel mások előtt jogtalanul; az utóbbi, a rágalom, felebarátjára bünt költ vagy a meglevőt nagyítva, ferdítve beszéli el. Mind a kettőnek közös mérge, hogy károsítja a jóhírnevet, a féltett, drága kincset, mely nélkül társadalmi életet alig élhetünk, s amelyre éppen azért természetadta joga van mindenkinek, aki azt nyilvános vagy közveszélyes vétke által el nem játszotta. A különbség a kettő között a *hazugság*, amelyet a rágalmozó felhasznál, hogy más jóhírének ártson. És éppen ez teszi, hogy a rágalom sokkal aljasabb s gyűlöletesebb, mint a megszólás. A rágalmozó ugyanis az *igazi*, meglevő becsületet s jóhírnevet rombolja s így sokkal gyökeresebb jogot sért. A megszóló ellenben csak a *látszólagos* becsületet kisebbiti vagy semmisíti meg, melyet a vétkes bár jogosan, de érdemén kívül élvez.

Ámde, ha a rágalom rútább arcú és sötétebb lelkű is, mégis csak édestestvére a megszólásnak. A megszóló megérdemli, hogy a rágalmozó mellé kerüljön a vádlottak padjára. Vétkük közös, ti. a jóhírnév elorzása a jogos tulajdonostól; csupán az egyik csúnyább eszközt használt, mint a másik.

Együtt tárgyaljuk le tehát mi is ügyüket.

Tesszük ezt annál inkább, hogy ezzel is eloszlássuk azt a – sajnos – nagyon is elterjedt balhitet, mely csupán a rágalomban lát vétket, míg ellenben a megszólást, mint *igazi, meglevő* hibák felfedését szinte ártatlan dolognak tartja, s nem akarja elismerni a benne rejlő igazságtalanságot.

Ezzel szemben hangsúlyozni óhajtjuk, hogy a súlypont, a lényeg mindkét bűnnél *az igazságtalanul okozott becsületbeli kárban* van. E kár nagysága dönt, mint alább bőven kifejtjük, a bűn súlyának megállapításánál.

A megszólás és rágalom formái

Alig van bűn, mely annyiféle öltözékben, formában lépne fel, mint ez a testvérpár: a megszólás és a rágalom. Nem csoda. Hiszen otthonosan érzik ők magukat a kunyhókban, előkelő szalonokban egyaránt. Ólálkodnak s leselkednek utcán, tereken, a templomok kapujában, sőt zsebtolvajok módjára besurrannak a legszentebb helyekre is. A forma, amelyben bemutatkoznak, meglehetősen különböző. Elsorolunk egynéhányat.

A pletyka, hírhordás. Minden rendű-rangú egyén, de főleg léha s munkakerülő asszonyok napi főfoglalkozása, szórakozása, kenyeré s főleg uzsonnája. Egy-egy találkozás, összejövetel, gyűlés vagy zsúr számtalan megszólást s rágalmat jelent náluk. Valóságos kéjelgéssel terítgetik ki minden ismerősnek szennyését. Hasonlítanak bizonyos bogarakhoz, melyeknek életeleme a sár, a szenny; utánozzák a sertéseket, melyek különös kedvteléssel a pocsolyában henteregnek; sőt nem ritkán a hiénák szerepére is vállalkoznak, kiásva a sírokat, hátha abban is találnak valamit, amit felfalhatnak s másoknak kitálalhatnak; szóval nem kímélik még a holtak emlékét sem. „Mennyivel csúnyább más életét kémlelni ki, mint más

lakását” – mondja *Aranyaszájú Szent János*, pedig a pletyka-, a hírhordó erre vállalkozik. Nem kímél, sorra vesz mindenkit. Kedvelt falatja a pap, aki pedig a szentségeket osztja neki, akitől utolsó vigaszát várja az életben; nem kíméli a koldust, ki ajtajához jön. Nincs állás, hivatal, család, ember, legyen az élő vagy megholt, ártatlan vagy bűnös, akinek békét hagyja. A pletykák terjesztői valóban a társadalom patkányai. Csendben s titokban rongálják annak alapjait, a szeretetet, kölcsönös bizalmat s az igazságosságot. De különösen kitűnnek ebben a *besúgók*. A hallott hírekkel nyomban a sértett félhez sietnek ezek s elmondják neki: „Lásd, ez meg ez így meg úgy beszél terólad”. Összeveszítenek így egyeseket s családokat, csakhogy maguk valamit nyerjenek a bizalomban s barátságban. Ezek az ördög leghívebb munkatársai. „A besúgó *átok alatt* leszen, mert sokak közt, kik békében élnek, zavarokat támaszt” – úgymond az Úr. (Vö. Sir 28,15)

Egyik legcsúnyább fajtája a megszólásnak s rágalomnak, mely a *képmutató magasztalás* pajzsa mögé rejtőzik. *Szent Bernátnál* senki jobban nem jellemezte az ilyen alacsony eljárást. „Előbb mélyen felsóhajt (az ily megszóló, rágalmazó) s aztán nagy komolyan, mintegy húzódozva szomorú képet vág, lesüti szemét és siránkozó hangon szólal meg: Végtelenül fáj, de be kell vallanom, hogy igaz, amit mondanak róla. Mennyire szerettem, mennyire igyekeztem őt megjavítani. De hiába volt minden. Én ugyan már régen tudom róla, de ments Isten, hogy eláruljam. De ha már egyszer mások is tudják, nem tagadhatom az igazságot. Mily kár érte! Különben olyan derék ember, de ebben az egyben nem menthető ...” (Cant. XXIV. n. 4.)

Névtelen (anonym) levelek írása szintén egyik legnemtelenebb módja a megszólásnak, rágalomnak. Valóságos orgyilkos merénylet. Jellemtelen eljárás olyannal vádolni mást, amiért helytállani személyesen s nyíltan nem merünk. Névtelen levelekre éppoly kevésbé adjunk, mint ahogy nem szoktunk tolvajokkal, gyilkosokkal szóba elegyedni s tőlük tanácsot elfogadni.

Zúgolódásnak nevezzük azt a megszólást vagy rágalmat, mely a tekintély ellen irányul. Megzavarja ez a társadalmi élet összhangját, felbontja az előljáró s alattvaló közötti jó viszonyt, bizalmat s így a kormányzást megbénítja, szinte lehetetlenné teszi. Ki méri meg az ebből eredő erkölcsi s egyéb károkat? Megtörténhetik, hogy bizonyos hibák szellőztetése mint megszólás ugyan csak bocsánatos, de mert az előljáró ellen irányul s a zúgolódás jellegével bír, ebből a szempontból sokkal súlyosabb elbírálás alá esik. Megjegyezzük végül, hogy megszólni, sőt rágalmazni lehet még egy-egy arckifejezéssel is, csendes kérdőjellel az arcon, vállvonogatással, mosollyal, titokzatos hallgatással, ha az illetőről jól beszélnek, sőt magával a fagyos dicsérettel. „Vannak vádak, melyek dicsérnek s vannak dicséretetek, melyek vádolnak.” (*Larochefoucauld*)

A megszólás s rágalom gonoszsága

„Könnyű dolog a beszéd, könnyen tovalebbről, de súlyos sebet okoz. Gyorsan elhangzik, de sokáig tart a fájdalma. Azért a rágalom (megszólás) nagy véték s *nagy gonoszság*.” (Szent Bernát)

Igen! soká tart a fájdalma! Mert ha fáj az embernek, mikor vagyonától megfosztják, fáj, midőn testébe szúrnak tört vagy kardot, mennyivel inkább fáj a lelken ejtett seb.

Valóban, mennyi könny hull a csendes magányban, melyet a megszóló s rágalmazó nyelvek fakasztottak! Ha összegyűjtenék mindeme könnyeket, minő keserű tenger válnék belőlük. Hány megtört szívű ember jár köztünk némán, a rejtett fájdalom sápadtságával az arcán, mert a megszólás, rágalom nyila általszegzette. Hány sóhaj tör elő a gondterhes keblekből, mert rejtett, talán már százszor megvezekelt hibákat a napfényre hoztak. Minő panaszok, minő átkok hallatszanak a sokszor alaptalan elítélések s szívtelen rágalmak miatt.

Hány igazi boldogságot ígérő ismeretséget robbantottak szét az irigyek nyelvei, hány derék fiatalember szépnek ígérkező pályáját törték derékon s hány családi tűzhelyet dúltak szét. Mennyien nem kapnak kenyeret, mert befeketítették őket. A hírnevében tönkretett ember ugyanis ki van közösítve a társadalomból. Becsület nélkül mibe is kapjon? Legjobb, ha idegen országba költözik. Akárhány gyenge lélek a másvilágon, az öngyilkosságban keresett menedéket...

Az *Isten Lelke* így jellemzi a megszóló s rágalmozó nyelvet:

„*A rágalmozó az emberek utálatossága*”. (Péld 24,9) „*Nyílt sír az ő torkuk; nyelvüket álnokul forgatják: áspisok mérge vagy on ajkaik alatt.*” (Zsolt 13,3) „*Az ostor csapása kékséget okoz, a nyelv csapása pedig a csontokat is összetöri.*” (Sir 28,21)

Ugyanezért rettentő bosszújával fenyegeti meg a megszólót s rágalmozót az Úr:

„*A rágalmozóhoz ne vegyülj, mert hirtelen támad veszedelmük.*” (Péld 24,21.22)

„*Sokan hullottak el fegyver élén, de nem, mint amennyien elvesztek nyelvük miatt.*” (Sir 28,22)

A nyelv miatt pusztult el többek között az istentelen *Jezebel*, kinek történetét drámai módon írja a Királyok Könyve. A zsarnok *Ákáb* király megkívánja a kastélya melletti szép szőlőskertet, *Nábotnak* becsületes tulajdonát. Midőn pedig a jogos tulajdonos nem akart az őseitől öröklött birtokáról lemondani, a király emiatt búskomorságba esik: „*ágyára dőlven, arcát a falhoz fordítá és nem evék kenyeret*”. Felesége vigasztalja: „*Nagy tekintélyed van és jól uralkodol Izrael országán. Kelj fel és egyél kenyeret és légy jókedvű, én neked adom a jezraheli Nábot szőlőjét*”. A gonosz asszony erre a rágalom fegyveréhez nyúl, *Nábotot* hamisan bevádoltatja és megkövezteti. Alig foglalja el azonban *Ákáb* a véres gaztett díját, a *Nábot*-féle szőlőt, íme feltűnik portáján az Úr követének, a teszbii *Illésnek* félelmetes, szikár alakja s kihirdette neki az Úr rettentő ítéletét: „*Ezeket mondja az Úr: Ezen a helyen, melyen felnyalták az ebek Nábot véré, felnyalják a te véredet*”. „*De Jezebelről is szóla az Úr, mondván: Az ebek eszik meg Jezebelt Jezrahel mezején.*” (Vö. 1Kir 21)

És minden úgy lön, ahogy az Úr megmondotta. *Akabot* a szirusokkal vívott harcban egyik bizonytalanba ellőtt nyíl halálra sebzi s véré, valóban az ebek nyaldosták. Később *Jehu* király, kire *Isten* ítéleteinek végrehajtását bízta, kiirtja *Akab* egész nemzetségét. A legkegyetlenebbül azonban *Jezebel*, *Akab* felesége bűnhődött. A kacér asszony arcát kifestve s fejét felékesítve az ablakon át szemléli az új király bevonulását *Jezrahelbe*. „*És Jehu fölemelé arcát az ablakra és monda: Kicsoda ez?*” És midőn megtudja, nyomban kiadja a parancsot: „*Vessétek le őt. És levetek őt és a vér a kőfalra freccsent és a lovak körmei eltapodták őt. És mikor bement Jehu enni és inni, monda: Eredjete és nézzétek meg amaz átkozottat és temessétek el őt, mert király leánya. És mikor elmentek, hogy eltemessék őt, nem találák, csupán csak koponyáját s lábait és kezefejeit. És visszatérvén, megjelenték ezt Jehunak. És monda Jehu: Az Úr beszéde ez, melyet szolgálja, a teszbii Illés által szólott, mondván: Jezrahel mezején eszik meg az ebek Jezebel testét...*” (Vö. 2Kir 9)

Absalon is, ki atyjának, *Dávidnak* jóhírnevét megtámadva a népet forradalomba vitte, szerencsétlen, csúfos halállal végzé életét. *Isten* sújtó kezét nem tudta visszatartani az oly szent édesapának, minő *Dávid* vala, közbenjárása s imája sem. (2Sám 18) Sőt magát *Máriát*, *Mózes* nővérét, ki *Isten* népének történetében oly tekintélyes szerepet játszott, hirtelen poklossággal sújtja az Úr, úgy hogy a kiütésektől „*fehér lön, mint a hó*”, mert nem félt rágalmozni *fítestvérét* s *előljáróját*, *Mózes*t. (Vö. Szám 12)

Ámde azok száma, kik itt a földön „*elvesznek nyelvük miatt*” (Sir 28,22), aránylag nagyon csekély, bizonytal sokkal kisebb, mint pl. az utolsó világháború áldozataié. Valóban elenyésző tehát azokéhoz képest, kik a világ kezdetétől fogva „*fegyver élén hullottak el*”. És íme mégis arról biztosít bennünket *Isten* tévmentes ígéje, hogy: „*sokan hullottak el fegyver élén, de nem mint amennyien elvesztek nyelvük miatt*”.

Hol és hogyan veszték el tehát azok a milliók, az a sokkal több, mint amennyit itt a földön valaha fegyver elpusztított? Rettenő kinyilatkoztatás ez! Fellebbenti előttünk az örökkévalóság függönyét s bepillantást enged Isten titkos ítéleteibe s a pokol örvényébe.

Milliókat s milliókat látunk a kárhozat helyén, kik nyelvük miatt jutottak oda. Kard, puska, ágyú, gránát s bomba együttvéve nem pusztított el soha ennyit. Ezek mind a nyelv áldozatai.

Ne csodálkozzunk rajta! Az az *Isten*, ki minden-hivalkodó, felesleges szót számonkér az ítéletkor (vö. Mt 12,36), hogy azt szigorúan megfenyítse, vajon nem fogja-e az örök tűzbe taszítani azokat, kik álnok nyelvüket törnek, gyilkolnak használták és annyi lelket, szívet halálra sebeztek, lábbal tiporva Isten főparancsát s Jézus legfontosabb törvényét: a szeretetet?

Valóságos kútmérgezői voltak ezek a társadalomnak. „*Elvesztek nyelvük miatt.*” Szörnyű meglepetések várnak reánk e tekintetben az ítélet napján. Látni fogunk ott majd a baloldalon nemcsak gyilkosokat, paráznákat, házasságtörőket, rablókat s tolvajokat, hanem a jámborság és istenfélelem mázával bevont, festett koporsókat, vagyis urakat, úrnőket, sőt imádságos anyókákat, kik gyóntak s áldoztak, nyakra-főre, gyújtogatták a gyertyákat *Szent Antal* szobra előtt; ott voltak minden búcsújáráson, nyakukon hordva a nagyszemű rózsafüzért s körülcsúszkálva térdeiken Szűz Mária kegyoltárát; fogadott bűjtjeiken a világ kincséért sem ették volna a „zsirosat” s íme mégis „*elvesztek nyelvük miatt.*” *Elvesztek, mert nyílt sír volt a torkuk, nyelvüket álnokul forgatták, áspisok mérge volt ajkuk alatt.* (Zsolt 13,3)

Hiszen igaz, meg is gyónták azt mindannyiszor, hogy nyelvükkel vétkeztek. Ámde – kérдем – szakítottak is tényleg a bűnnel s főképp igyekeztek-e komolyan megadni a *köteles elégtételt*, amely nélkül nincs bűnbocsánat? Törekedtek-e behegeszteni a sebzett szíveket, megvigasztalni azokat, kiket halálra szomorítottak, jóvátenni az okozott erkölcsi károkat, melyeknek megszólással s rágalommal voltak okozói? Íme ezért vesznek el annyian nyelvük miatt. „Ha a megszólást (rágalmat) el nem hagyjuk – mondja ez ügyben szépen *Szent Bernát* –, mit ér akkor nekünk, ha testünket naponkint megfeszítjük és kínozzuk? Mire való akkor a bűjt, mire való a folytonos imádság, ha nyelvünket meg nem zabolázva mégis csak elkárhozunk? Mit határoz az, mit változtat reánk nézve, ha a test vagy lélek gonoszsága, a testiség avagy a megszólás (rágalom) miatt jutunk a pokolba?”

Mert „*a rágalmazók Istentől gyűlöltek ... halálra méltók*” – mond az apostol. (Róm 1,30.32)

Orvosság a nyelv-bűnök ellen

a) Ha tehát a rettenő örvényt, melybe a nyelv-bűnök oly könnyen, szinte észrevétlenül taszíthatnak, elkerülni akarjuk, törekedjünk elsősorban az igazi, őszinte felebaráti szeretetre. Ennek megint az istenszeretet a forrása. Az embert ugyanis azért szeretjük, mert *Isten arcképe*. Lehet ez az arckép tökéletlen, de mégis csak tiszteletet s szeretetet érdemel a Teremtő miatt, akit ábrázol.

Az ember aztán *Isten gyermeke*. Atyának nagyobb örömet nem szerezhetsz, mintha gyermekével jót téssz; viszont nagyobb szomorúságot nem okozhatsz, mintha gyermekét megveded s gyűlölöd, nyelveddel gyilkolod.

Mint Isten közös gyermekei, *testvérek vagyunk az Úrban*. Minő rút dolog, mikor testvér testvér ellen támad s azt legdrágább kincsében, becsületében, jóhírnevében megkárosítja. „*Ha ti egymást marjátok s rágjátok, meglássátok, hogy egymást fel ne emésszétek*” – int az apostol. (Gal 5,15)

Felebarátomban Jézus Krisztus fogadja el tőlem a jótéteményt, de veszi szívére a sérelmeket is. „*Nekem cselekedtetek*” – úgymond az Úr. (Mt 25,40) A megszólás, rágalom s gyalázat azt a Krisztust éri, ki naponkint testét kínálja ételül s kinek véréből ajkunk piroslik.

Minő ördögi csoda ez: naponkint isteni Bárányt élvezni s a farkastermészetet mégsem vetkezni le!

b) De a szeretethez járuljon az üdvös félelem is attól az isteni Bírótól, ki előre kijelenti: „*Ne ítéljetelek (annál kevésbé szóljatok meg vagy rágalmazzatok!), hogy ne ítéltessetek. Mert amily ítélettel ítéltek, olyannal ítéltetek meg; és amily mértékkel mértek, visszaméretik nektek*”. (Mt 7,1.2) „*Mert irgalom nélkül való ítélete lesz annak, ki irgalmasságot nem cselekedett.*” (Jak 2,13)

c) Mindezeknek gyakori s beható megfontolásához járuljon a nyelv következetes s rendszeres megfékezése, ami elsősorban azáltal történik, ha megtanulunk *bölcsen hallgatni*. A hallgatásban rejlő roppant nevelő s művelő erőt már a régi pogány világ is ismerte. *Pythagoras* mindazoknak, kik bölcséleti iskolájába iratkoztak, ötévi szigorú hallgatást írt elő. *Az Isten Lelke* is nem egyszer felhívja figyelmünket e hathatós orvosságra:

„*Szádra csinálj ajtókat és lakatokat... beszédeidnek csinálj mérleget és szádnak igazgató zabolát*”. (Sir 28,28.29) „*Legyen minden ember gyors a hallásra, de késedelmes a szólásra.*” (Jak 1,19) Az okát is megmondja az Úr: mert „*a sok beszéd nincs bűn nélkül*”. (Péld 10,19)

Készséggel elismerjük, hogy a megszokás halalmát nem könnyű megtörni, s így a nyelvhibák leküzdése sem megy egyszerre s minden nehézség nélkül. De lehetséges, és meg kell lennie. Kitűnő módszert ajánl erre *Loyolai Szent Ignác* az ún. *részletes lelkiismeret vizsgálásban*, melynek alapelemeit már megismertettük, midőn arról szólottunk, miképp lehet a káromkodásról leszokni. (A második parancs 28. oldal.)

Mit tegyünk, ha minket megszóltak, rágalmaztak?

a) Először is: *vigasztalódjunk!* Nem mi vagyunk az elsők s egyetlenek, kiket e csapás ér. Sőt van-e ember a föld hátán, kinek a nyelvektől szenvednie nem kellene? Jusson eszünkbe a molnárnak s fiának ősrégi humoros meséje, mely oly nagy igazságnak a hordozója. Utazni mentek a szamarukkal. Egyszer az apa ült fel, aztán a fiú, majd mind a ketten; végül gyalogoltak a szamar mellett. Ámde sehogysem tudták eltalálni az emberek ízlését; mindig megszólták s kinevették az eljárásukat.

De nemcsak mi gyarló emberek tapasztaljuk ezt; magának az *Isten Fiának* sem volt külön sorsa itt a földön. „*Eljött János (a keresztelő) – panasolja maga Jézus – nem evett és nem ivott és azt mondják: ördöge vagyok. Eljött az ember fia, eszik és iszik és azt mondják: íme, a falánk és borivó ember, a vámosok és bűnösök barátja.*” (Mt 11,18.19) A szentek is megízlelték valamennyien azt az égető s keserves kínt, amelyet a becsületen ejtett seb sajkása okoz. Sőt éppen ez az a pont, melyben Isten bölcs megengedése folytán a legtöbbet szenvedtek. Megvan ennek a jó oka. Az ember ugyanis mihez sem ragaszkodik oly makacsul, mint becsületéhez, jóhírnevéhez. Itt nyújtja le az önszeretet legmélyebb gyökereit. Szinte porrá zúzva, megsemmisülve érezzük magunkat, ha becsületünktől fosztanak meg minket. De éppen ez tesz bennünket alkalmasakká, hogy Isten belőlünk s általunk nagyot alkosson az ő dicsőségére, ő ugyanis a *Teremtő*, aki semmiből hozza létre műveit. Ez az ő egyik legjellemzőbb tulajdonsága. Megengedi tehát, hogy a rágalom, a gúny, a gyalázat kiirtson belőlünk mindent, amit csak magunkban nagyratartunk, saját érdemünknek tulajdonítunk, ami csak önzésünknek hízeleg. Mikor végre az ember elismeri, hogy magában semmi, akkor lesz Isten kezében valami, „*hogy egy ember se dicsekedjék az ő színe előtt*”. (1Kor 1,29)

b) Ha megtámadják becsületünket, nézzünk komolyan utána, nem szolgáltunk-e arra reá s *nincs-e meg bennünk, legalább bizonyos fokban az a hiba, melyet az emberek kifogásolnak*. Ha ártatlanoknak érezzük magunkat, ám legjobb hallgatnunk s ügyünk védelmét *Istenre* bízunk.

Midőn egyszer *Szieniai Szent Katalint* valami gonosz asszony megrágalmazta, panasszal fordult emiatt az *Úrhoz*, aki kegyes volt hű szolgáját a következő szavakkal vigasztalni: „*Azt hiszed, én nem tehetem meg, hogy az emberek ne higgyék el, mit rólad mondanak?*”

Szalézi Szent Ferencet bizonyos fiatal nemes, kinek pazarlását pénzkölcsönökkel nem akarta támogatni, csúful megrágalmazta. A szent püspök keze írását bámulatos ügyességgel utánozva gyanús levelet írt valami nőszemélyhez s azt a város főterén elhajította. A levél csakhamar közkézen forgott. Magának a püspöknek is megmutatták. „Ez az én kezem írása – szólott –, de *Isten* tudja, hogy nem én írtam.” Hallgatagon tűrt s szenvedett s viselte a reá nehezedő súlyos gyanú terhét, míg végre két év múlva a rágalmozó halálos ágyán nyilvánosan beismerte gaztettét.

c) Végül, ha kénytelenek vagyunk beismerni, hogy a megszólásra bizony rászolgáltunk, a becsület visszaszerzésének legjobb módja az, *ha magunkat gyökeresen megjavítjuk*. Legkönnyebben úgy hallgattatjuk el a gyalázó nyelveket, ha a támadásokat a bűnbánat szellemében viseljük el. És ha egyben-másban ártatlanok volnánk is, de gondoljuk meg, hogy már volt idő, mikor talán vétünk által megérdemeltük a gyalázatot, mely *Isten* büntetéseképpen elért minket. Semei gyalázkodása, mintha *Dávid* ölte volna meg *Saul* királyt, rágalom volt. *Dávid* azonban nyugodt türelemmel fogadta el *Isten* kezéből a keserű kelyhet, mert tudta, érezte, hogy más ügyben súlyosan megbántotta az *Urat*. Azért nem is engedi meg, hogy szolgálói megtorolják megbántójának arcátlan viselkedését: „*Hagyjatok – úgymond – békét neki, hadd átkozzon az Úr parancsa szerint*”. (1Sám 16,11)

A megszólás és rágalom súlya

Mind a megszóló, mind a rágalmozó *súlyosan* vétkezik, ha ugyan öntudatosan lényeges kárt ejt más becsületében, jó hírnevében.

Nem csekély s könnyű feladat azonban annak megállapítása, hogy mit kell e tekintetben nagy s lényeges kárnak tartanunk. *Loyolai Szent Ignác* erre a következő arany szabályt adja.

„Ha másnak ismeretlen, súlyos vétkét hozom nyilvánosságra, akkor súlyosan vétkezem; ha bocsánatos bűnét, akkor – bocsánatos bünt követek el; ha tökéletlenségét – akkor a saját tökéletlenségemet árurom el.”

Valóban ez pompásan van megmondva. Azonban helyes megértésére s alkalmazására egymás körülmény is tekintetbe veendő. Nevezetesen:

a) számba kell venni, ki az, *aki a bűnt, a hibát elmondja*. Egészen más csorba esik a jóhírneven, ha tekintélyes, okos és komoly férfiú beszél el valami kedvezőtlen felebarátjáról, mintha azt valami közismert fecsegő, könnyelmű asszony teszi.

b) Attól is sok függ, hogy ki az, *aki ellen megszólás vagy rágalom irányul*. Köztisztületben álló, feddhetetlen egyénnek sokkal többet árt, ha igazi vagy költött hibákat, bűnöket fecsegnek el róla, mintha ugyanezt teszik más valakivel, akinek múltjához jelleméhez köztudomás szerint már szennyfoltok tapadnak. Így pl. közbecsületben álló, szentéletű pap, ki mások bizalma nélkül üdvösen nem működhetik, igen jelentékeny kárt szenved, ha róla bocsánatos bűnöket beszélnek el; s halálosan vétkeznék, ki róla ily híreket terjesztene. Míg ellenben – úgyszólván – semmit sem vesztené a könnyűvérű katonatiszt, ha róla elmondanák, hogy szeret mulatni, nagy barátja a bornak s kártyának s futkos a lányok után. Ezt ugyanis mindenki oly közönséges dolognak tartaná, hogy szinte csodálná, ha nem így volna.

Gyakorlati esetek

Alkalmazzuk most már ezeket az irányelveket néhány gyakorlati esetre.

1. Természeti fogyatkozásokat, minők tehetségtelenség, okosság-hiány, törvénytelen származás stb. másokról feltárni rendesen csupán bocsánatos bűn, mert mindenki tudja, hogy ilyesmiről az ember nem tehet s ezek ellenére is a legbecsületesebb ember lehet. Ha azonban ily megszólás (rágalom) másnak esetleg mégis nagy kárt okoz, a halálos büntől alig menthető.

2. Valakit úgy általában kevélynek, fukarnak, haragos természetűnek mondani szintén csak bocsánatos. Ezek s hasonló elnevezések ugyanis többnyire csak a természeti hajlamokat s bizonyos bocsánatos bűnök gyakrabbi ismétlődését szokták jelenteni.

3. *Egyetlen* súlyos bünt többeknek elbeszélni rendesen halálos bűn, mert nagy becsületbeli kárt okoz. Így pl. elhíresztelni, hogy a tisztaság dolgában elbukott, hűtelenséget követett el hitvestársa ellen, lopott, sikkasztott stb.

4. Súlyos bünt *egyetlen* okos férfiúnak elmondani, kiről méltán feltehető, hogy azt titokban tartja, bizonyára nem halálos bűn, sőt büntelen cselekedet lehel, ha megfelelő okból, pl. tanács- vagy vigasztérés céljából történik. Sőt ily alapos mentség híján is valószínűleg nem több a bocsánatos bünnél. Így rendszerint nem vét *súlyosan* a feleség, aki a másokról megtudott nagy botlásokat csupán férjének beszéli el, akiről, mint komoly s lelkiismeretes férfiúról feltételezi, hogy ily dolgokról mások előtt hallgatni fog.

5. Úgy általában kedvezőtlenül nyilatkozni egyesekről magában véve rendesen csak bocsánatos bűn, hacsak nem oly kifejezésekkel történik, amelyből az illetők nagy vétkeire lehet méltán következtetni, mint pl. ha valaki másról azt állítaná, hogy róla bővebben beszélni nem lehet a szeretet súlyos sérelme nélkül.

6. A másoktól hallott hírek továbbadására nézve a következő szabályok állnak.

a) Halálos bűn az *igazságosság* ellen továbbítani a felebarátunk hírnevét súlyosan érintő híreket, ha úgy adjuk elő a dolgot, hogy hallgatónk az általunk felhozott bizonyíték alapján elhiszik azokat. Ez történhetné meg, ha a megszólást (rágalmat) így vezetném be: „Teljesen hiteles forrásból tudom” vagy „egészen megbízható egyén mondotta nekem ...” Ily esetben a megszólás (rágalom) a becsületbeli kárnak valóságos s bűnös oka volna s így az igazságosság szenvedne sérelmet.

b) Halálos bűn, de csak a *szeretet* ellen ugyanily hírek elbeszélése, ha azoknak a hallgatók csupán a saját könnyelműségük- s rosszaságukból kifolyólag adnak hitelt.

c) Bocsánatos bűn vagy büntől mentes dolog valamit mint hitelt nem érdemlő, pusztá mendemondát szóvátni, midőn hallgatónk is előreláthatólag azt mint ilyet fogják fel.

7. Elbeszélni súlyos bünt a tettes megnevezése nélkül nem vétek, feltéve, hogy a hallgatók azt, akiről szó van, a körülményekből meg nem ismerhetik. Ellenben halálos bűn lehet, ha a szereplőt úgy leírjuk, hogy kilétét könnyű kitalálni. Ugyancsak súlyos vétek a bűnöst ugyan el nem árulni, de megnevezni a családot, zárdát, szerzetet, amelynek tagja. Így ugyanis az illető erkölcsi testületet éri a kár.

8. Oly bünt elbeszélni, mely más, már közismert vétkekkel szorosan összefügg, legfeljebb csak bocsánatos; mint pl. részeges férjről azt állítani, hogy feleségét el szokta verni. Ellenben súlyos bűn volna egészen más természetű bünt fedni fel, mint aminőben az illető egyén becsülete már hajótörést szenvedett, pl. tolvajlásért elítéltről elterjeszteni, hogy házasságtörő.

9. Azt hirdetni, hogy ebben vagy abban a városban, faluban minden kereskedő csaló, minden asszony rossz, lehet halálos, ha ugyan ebből valamennyinek becsületére tényleg szennyfolt tapad. Legtöbbször azonban az ily nagy mondásokból egyesek becsületére következtetni nem lehet s így alig mondhatók megszólásnak vagy rágalomnak. Ilyen túlzás volt az, amelyet *Abraham a S. Clara*, szellemességéről s csípős humoráról híres szónok engedett meg egykor magának, mikor az állította, hogy a becsületes asszonyt hallgatói közül egy talicskán ki lehetne a templomból vinni. Mikor pedig a felzúdult közönség e kijelentés visszavonását követelte, azzal vágta ki magát: „Hiszen azt nem mondtam, hogy hányszor kellene fordulni...”

10. Nem szabad titkos súlyos bünt úgy sem elbeszélni, ha hozzá is tesszük, hogy az illető penitenciát tartott érte. A vezeklés ugyanis nem tudja egészen lemosni a becsstelenség foltját az emberek szemében s a teljes bizalmat helyreállítani.

11. Azt állítani egyes szerzetekről vagy zárdákról, hogy lazultak, világiasak, fogadalmat, szabályt nem tartanak, halálos bűn, ha ugyan ez a gyászos állapot nem valóságos és *közismert*.

12. Egész nemzetekről megállapítani, hogy kevélyek, nem civilizáltak stb. rendesen semmi bűn. Ugyanis rendszerint közismert tulajdonságok ezek, természetes hajlamok, melyekből egyesek jellemére mi sem következik.

Megjegyzések (Hogyan kell gyónni?)

Lelkiismeretünk helyes irányítására s a szabatos gyónásra jó szolgálatot tehetnek még a következő megjegyzések.

a) Szorosan véve eleget teszünk kötelezettségünknek, ha a szentgyónásban bevalljuk, hogy más becsületében (ennyi és ennyi esetben) súlyos kárt tettünk, nem említve, hogy az rágalom vagy megszólás volt-e. E kettő között ugyanis, mint említettük, csak a hazugság teszi a különbséget, ami magában véve bocsánatos bűn s így nem *kötelező* anyaga a gyónásnak. Ha a gyóntató mégis megkérdi, hogy a becsületbeli kár rágalom vagy megszólás által történt-e, ezt csak azért teszi, hogy a jóvátétel módját megállapíthassa, amely más, ha a feltárt bűn költött volt és más, ha valódi.

b) Nem tesz különbséget a rágalom vagy megszólás szempontjából, hogy másnak *miféle* bűnét fedtük fel. Erről tehát szintén hallgathatunk.

c) Aki egyszerre *többek* előtt szolt meg vagy rágalmazott, *bár súlyosabb*, de csak *egy* bünt követett el. Hasonlóképp *egy* s nem több annak a bűne, aki egyben egész család, testület vagy község ellen követte el a megszólást s rágalmat.

Elégséges tehát bevallanunk azt, hogy másokat (egy családot, községet stb.) súlyosan megszólítottunk vagy rágalmaztunk anélkül, hogy hallgatóinknak vagy pedig a becsületbeli kárt szenvedetteknek sokaságát, számát kifejeznők.

A bűnök megengedett feltárása

Fontos és érdekes kérdést kell itt még letárgyalnunk, melynek a nyolcadik parancs szempontjából a gyakorlati életben igen nagy a jelentősége. Mikor s mennyiben szabad, sőt kötelesség mások bűnéről beszélni?

Különbséget kell evégből tennünk a rejtett s nyilvános bűnök között.

Rejtettnek azt a bűnt nevezzük, melyet legfeljebb csak néhányan ismernek s ha a nesze lappang is, de még van remény, hogy nem válik köztudomásúvá.

Nyilvános a bűn, ha már olyannyira ismert, hogy hírének mind szélesebb körű elterjedését megakadályozni többé nem lehet. Lehet továbbá valami *jogilag* nyilvános, ami felett ti. már a bíróság ítélkezett; *tényleg* nyilvános pedig az, amiről a nagyközönség nyíltan tárgyal.

A rejtett bűnök feltárása

Vannak esetek, mikor rejtett bűnöket feltárni szabad, sőt kötelesség. Megkövetelheti azt a köz- vagy magánjó érdeke.

a) Így a *közjó* követelménye, hogy leleplezzük a csalókat, csábítókat s általán közveszélyes egyéneket.

b) A magánjó megkívánhatja vagy legalább is megokoltta s megengedetté teheti, hogy valaki tanácsot, vigaszt kérjen, jóllehet ez mások hibáinak érintése nélkül nem lehetséges. A

vádolt is feljogosítva érezheti magát, hogy vádlójának titkos hibáit feltárva az ellene felhozott tanúság erejét s értékét csökkentse, óvhatunk – ugyancsak a magánjó érdekében – egyeseket vagy családokat, nehogy oly orvost, ügyvédet, nevelőt, cselédet stb. fogadjanak, aki megbízhatatlan.

c) *Magának a bűnösnek* érdeke, hogy hibáit eláruljuk annak, aki őt megjavíthatja s esetleg a végromlástól megmentheti. Ilyenek elsősorban az illető előljárói szoktak lenni. S általában minden magánegyén a vétkest a bíróságnál följelentheti. A bűn igazságos megfenyítése ugyanis a köz- s magánjót hathatósan előmozdítja.

Mindazonáltal az igazságosság és szeretet megköveteli, hogy a rejtett bűnök feltárásánál a következő két feltétel *mindig* érvényesüljön:

a) Ne csináljunk a bűn elárulása által a vétkesnek aránytalanul nagyobb kárt, mint amekkorát ő vétke által másoknak okoz.

b) Amennyire lehet s szabad, óvjuk a bűnös becsületét s érdekeit is. Ne nevezzünk meg tehát személyt, ha az mellőzhető; ne mondjunk többet s többeknek, mint amennyire szükséges; végül figyelmeztessük s javítsuk előbb a vétkest, ha a cél nagyobb kellemetlenség nélkül így is elérhető.

Nyilvános bűnökről való beszéd

Akár jogilag, akár tényleg nyilvánossá válott dolgokról mindenki bűn nélkül beszélhet. Szabadon tárgyalhatunk arról, amit az újságok már megírtak vagy ami nyilvános gyűléseken szóba került. A köztisztviselők, mint ilyenek eljárása, hibái is nyilvános bírálat tárgyát tehetik.

Az egykor nyilvános, de jelenleg már megjavított s feledésbe ment hibák, bűnök emlékét feleleveníteni azonban nem szabad. Minden esetben vétek ez a szeretet ellen, sőt sérti az igazságosságot is, ha az eset jogilag nyilvánossá nem vált.

Amit egy helyen nyilvánosan tárgyalnak, azt más, távollevő vidéken is el lehet beszélni, annál is inkább, mert – tekintve a mai közlekedési stb. eszközöket – a híreket elhatárolni szinte képtelenség.

Ami valamely *zárt* testület (pl. zárda, intézet) kebelén *belül* köztudomású s így megbeszélhető, azon *kívül* még titok lehet s így bűn nélkül nem híresztelhető, hacsak a köz- vagy magánjó azt meg nem kívánja.

Az újságírásról

A sajtó óriási jelentősége a politikai s társadalmi életre közismert dolog. Egyik leghatalmasabb fegyver a kezében éppen az újságolás, a hírszolgáltatás. A legtöbb újság napjainkban, távol attól, hogy ezt a közjó szolgálatába bocsátaná, alacsony érdekekből vagy csupa szenzációhajhászból vakmerően belegázol egyesek, családok, sőt magának az *Egyháznak* s hazának becsületébe, jóhírnevébe. Vannak lapok, melyek úgyszólván a nyolcadik parancs sértéséből élnek s gazdagodnak. Mert, sajnos, legtöbb ember éppen az oly újságok után kapkod, melyek a legszemérmertlenebb módon szólnak meg s rágalmaznak.

Katolikus lapjaink, melyek az *Isten* által felállított tilalomfát tiszteletben tartják, ebben példájukat nem követhetik. Hogy azonban háttérbe ne szoruljanak, sőt versenyképesek legyenek, nagyon is megokolt, sőt szükséges, hogy hírszolgáltatásuk szintén eleven legyen, s e tekintetben elmenjenek a *megengedhető* határokig. Hozhatják tehát a nyilvánosságra jutott eseteket, sőt jól teszik, ha ebben laptársaikat megelőzik. Bírálhatják a nyilvánosság előtt szereplők eljárását, sőt feltárhathatják azok rejtett hibáit is, akiket mint méltatlanokat s alkalmatlanokat a közügyek vezetésétől el kell távolítani. Sohasem szabad azonban titkos bűnöket csupa újsághajhászból felkutatniuk s még kevésbé a gyanúsítás s rágalom

fegyveréhez nyúlniok. Így felednék legmagasztosabb hivatásukat, amely éppen az igazságnak s jognak védelme.

A történetírásról

Sok és nagy oka van annak, hogy a történetírásnak megvan a szabadsága, sőt kötelessége rejtett hibákat is feltárni, megállapítani, sőt azok emlékét az utókor számára is megörökíteni, így töltheti be ugyanis legszebb feladatát, mely a világkormányzásban megnyilatkozó isteni igazságszolgáltatás feltűntetése; így lehet az élet mestere.

Arra azonban ügyelni kell, hogy újabb kori történetek megírása által a szereplőknek még máig is élő hozzátartozói erkölcsi vagy anyagi kárt ne szenvedjenek. Nagyot véthet a történetíró akkor is, ha egyes osztályok, pl. az egyháziak hibáinak egyoldalú elbeszélése által botrányt okoz. Ez a történelem érdekeivel s céljával semmiképpen sem igazolható. Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy a történelem az igazságot elhallgassa. Beszéljen mindenről; de helyes beállításban. Sőt sokkal jobb, ha katolikus írók adják elő a tényeket, mintha megvárják, míg az ellenség találja azokat – a saját megvilágításában – a világ elé. Az *Egyház* egyébként nem fél az igazságtól, miért is nem habozott titkos levéltárait megnyitni a tudós világ előtt.

Jegyzet: Miként lehet kényes kérdésekről is a legnagyobb tárgyilagossággal s épületesen írni, láthatjuk Pastor tanárnak „Die Geschichte der Päpste” című pompás munkájából, melyet napjainkban bocsát közzé.

A megszólás és rágalom meghallgatása

„Nem akarom eldönteni, mondja *Szent Bernát*, vajon ki érdemel nagyobb büntetést, az-e, aki más becsületét szóval sérti vagy az, aki az ily beszédet meghallgatja. A különbség közöttük csak az, hogy míg az egyiknek a nyelvén van az ördög, a másíknak a fülében.”

E kettős vétség amúgy is oly szorosán összefügg, hogy szinte egyet alkot, mint *Loyolai Szent Ignác* találóan megjegyzi: „ha nem volnának készséges hallgatók, olyan sem volna, ki más hibájáról beszél”.

A *Szentírás* is óva figyelmeztet nemcsak arra, hogy „*a szádra csinálj ajtókat s lakatokat*”, hanem arra is, hogy „*sövényezd be füleidet, ... ne hallgass a gonosz nyelvre*”. (Sir 28,28)

1. Vétkezik tehát és pedig kétszeresen is a szeretet ellen, aki minden ellenkezés nélkül meghallgatva a megszóló vagy rágalmazó beszédet, abban részt vesz, azzal egyetért. Mert valóban, ha a rágalmazó s megszóló hasonló ahhoz, aki *mást* és egyben *önmagát* is meggyilkolja, mindaz, aki nem ragadja ki kezéből a fegyvert, jóllehet azt megtehetné, *mindkét* gyilkosság bűnében részes.

A *súlyos* megszólás s rágalom meghallgatása tehát ugyancsak *súlyos* bűn. Mindazonáltal mentségül szolgálhatnak a következő körülmények.

a) Ha nem látjuk tisztán, vajon nem okkal s joggal tárják-e fel előttünk felebarátaink hibáit. Lelkiismeretes emberről ugyanis feltételezhető, hogy nem mondana el olyat, amit másnak meghallgatnia nem szabad.

b) Ha nincs komoly remény, hogy a megszólást, rágalmat közbeszólással meg lehet akadályozni.

c) Ha túlságosan nehezünkre esik másokkal szembeszállni s szemrehányásukat, neheztelésüket magunkra vonni. Miért is ritka eset, hogy magán egyén a megszólás vagy rágalom egyszerű meghallgatása által *halálosan* vétsen.

Sőt minden büntől menthető az, aki elhagyni igyekszik azt a társaságot, melyben megszóló s rágalmazó beszédek folynak, vagy aki mély hallgatásával, arckifejezésével nemtetszését tudtul adja.

Hasonlóképpen nem vétkeznek a szolgák, munkások, kik másokkal együtt dolgozva ily beszédeket hallgatni kénytelenek. Sőt azt sem lehet nekik bűnül számítani, ha nagyobb kellemetlenség elkerülése végett közömbös megjegyzésekkel az effajta társalgásban részt venni látszanak.

2. Vétkezik s pedig *érzelmileg az igazságosság* ellen, aki a megszóló vagy rágalmazó beszédet, bár elő nem mozdítja, de felebarátja becsületbeli kárán örülve hallgatja. E bűn már sokkal súlyosabb s könnyebben válik halálossá.

3. Legsúlyosabban vét s az *igazságosságot tettleg* megsérti, aki a megszóló, rágalmazó beszédet kihívja, élénk érdeklődés, kérdezősködés által előmozdítja. Az ilyen ugyanis a felebarát becsületbeli kárának valóságos, bűnös társ-oka.

Enyhítő körülmények e két utóbbi esetben is lehetnek; ilyenek pl. ha valaki csupa léhaságból mulat mások megszólásán anélkül, hogy felebarátja becsületbeli kárán örülne; vagy pusztán könnyelmű kíváncsiságból halászgat a hírek után, melyeket azonban, ha becsületsértők, tovább adni nem akar.

Védjük meg mások becsületét

Ámde ne elégedjünk meg azzal, hogy a megszóló vagy rágalmazó beszédben részt nem veszünk s a büntől magunkat úgy, ahogy megvédelmezzük. Legyünk rajta, hogy ügyes, okos, bátor, ha kell, erélyes fellépéssel mások jóhírnevét meg is védelmezzük.

Először is mutassuk ki s hozzuk lehetőleg köztudomásra, hogy a megszólók s rágalmazók nálunk kedvező fogadtatásra ne számítsanak.

Így tett pl. *Szent Ágoston* is, aki ebédlője falára nagy betűkkel kiíratta: „Akik másokat megszólálnak, azoknak itt nem tálalnak”.

Hugo Viktor, az eltévedt, nagytehetségű francia költő (†1885) csupán a nemes emberies érzés sugalmát követve, szobájában karosszéket tartott ezzel a felírással: Itt ül a távollevő. És ezt a helyet senkinek sem volt szabad elfoglalnia. Eleinte a lángész hóbortjának tartották az egészet. Később rájöttek az értelmére. Figyelmeztetés akart ez lenni, hogy a távollevőkről oly megbecsüléssel beszéljünk, mintha jelen volnának.

Még jobb, ha arckifejezésünkkel s mély hallgatással fejezzük ki nemtetszésünket mások jóhírének csorbítása felett. Így cselekedett *Alamizsnás Szent János*, aki ily módon rendesen el tudta némítani a megszóló, rágalmazó ajkat. Ha pedig ez az eljárása nem sikerült, nyomban kiadta szolgáinak a parancsot, hogy az illetőt soha többé színe elé ne bocsássák. Mások megint gyorsan s ügyesen egyéb dolgokra tudják a beszédet terelni, ha az felebarátjuk becsületébe kezd gázolni. És ha ez a társalgásban némi zökkenést jelent is, nem fog ártani. Legalább észre tér az, ki a nyelvről megfélemedezett. Főleg *Morus Tamás* volt ennek az eljárásnak mestere.

Hacsak a körülmények megengedik s célszerűnek mutatkozik, egyenesen emeljük fel szavunkat a megszólás vagy rágalom ellen.

Bizonyos püspök, midőn asztalánál ily beszédbe kaptak, nyomban magához szólítja az inast s kiadta a parancsot, hogy azt az urat, kinek becsülete forgott veszélyben, azonnal idehívják. „Nem szabad ugyanis – mondá fennhangon – mást elítélnünk, mielőtt kihallgattuk volna.”

Még erélyesebben járt el *Villanói Szent Tamás V. Károly* udvari szónoka. Mialatt az előszobában sok másokkal a kihallgatásra várakozott, sok megszóló s rágalmazó beszédet kellett hallania. Egyszerre csak felszólalt: „Uraim, ha ezek a beszédek abban nem maradnak, kénytelen leszek eltávozni; de önökre bízom, hogy a felségnek távozásom okát bejelentsék.” Nyomban nagy csendesség támadt. Csak egyik főrangú tiszt jegyezte meg: „Ez aztán az igazi szerzetes, aki mindig hű marad önmagához s még az udvar sikamlós talaján is szilárdan áll mások becsületének védelmében”. (Schuster: Kath. Handb. IV. 610.) Tiszteletreméltó annak az egyszerű polgárembernek eljárása is, aki a pápát gyalázó *Hus János* eretnekvezért is meg merte állítani prédikációjában: „Hallja! látta maga a pápát?” „Nem én, kiáltott vissza a szónok dühösen, de nem is akarom!”

„No hát én láttam, mikor Rómában voltam – folytatja a polgár –, s mondhatom, hogy megszerettem!”

„Akkor csak menjen Rómába, veti vissza Hus gúnyosan s legyen boldog a pápájával.” Ámde a Szentatya derék védelmezője nem hagyja abban. „Én már öreg vagyok – szólt –, de menjen maga s mondja el mindazt, amit itt fecseg, a pápa szemébe. Tudom, hogy emberére talál benne, majd megfelel az magának!”

Jó orvosságot használt *Neumann* lancasteri plébános, később philadelphiai püspök, midőn hívei, csak hogy magukat behízelegjék előtte, mások ellen vádak emeltek. „Mielőtt a beszédet folytatnók – vágott közbe a plébános –, előbb mondjuk el közösen a rózsafüzért.” És csakhamar megszabadult az ilyen látogatóktól.

A megszólás s rágalom megakadályozásának sokféle fokát s módját soroltuk elő. Válasszunk közülök helyzetünk s viszonyaink szerint. Ó, bár reánk is illenék, amit *Szent Teréziáról* szoktak mondani: „Ahol Terézia ott van, nem kell más becsületét féltetni”.

VII. A hírnéven ejtett kár jóvátétele

Szoros kötelesség

Nem csekély azok száma, akik a vagyoni károkat, még ha pusztá véletlenségből okozták is, kényes becsületérzéssel igyekeznek visszatéríteni. Isten mentsen! hogy egyetlen igazságtalan fillér (apadjon kezükhöz. Ámde kevesen vannak, akiket lelkiismeretük arra ösztönöz, hogy a csorbákat is, melyeket mások jóhíren ejtettek, ugyancsak kiköszörüljék. Arra meg éppen nem gondolnak, hogy a megszólás- vagy rágalomból eredő összes erkölcsi s anyagi károkért szintén ők a felelősek. Pedig mindennek jóvátétele éppen olyan kötelesség, mint a lopott jószág visszatérítése. Enélkül nincs bűnbocsánat, nincsen üdvösség.

Midőn 1877-ben *Bécsben* népmisziót tartottak, ez a nagy igazság bizonyos nőt a lelke mélyéig megrendített. Egyik varrónőtársát, ki magát s édesanyját munkájával szépen fenntartotta, rágalommal hírnevében s anyagilag is tönkre tette. Hogy most már a fenyegető poklot elkerülje, minden áldozat árán teljes elégtételt akart nyújtani. Mit tett tehát? Elment a szerencsétlen leányhoz s tőle könnyek között ünnepélyesen bocsánatot kért; saját neve aláírásával iratot függesztett ki annak ajtajára, melyben a rágalmat visszavonja. Felkereste mindazokat, akik előtt a szegény áldozatot rossz hírbe hozta s előttük bevallotta vétkét. Végül 100 forintot adott át neki, hogy abból édesanyjával éldegéljen, míg csak a jó Isten megint zöldágra segíti. Bizonytalán szép jele volt mindez az őszinte megtérésnek. De, kérdelem, kipótolt-e, jóvátett-e mindent?

Magán a jóhíren ejtett sérelem kiegyenlítése *személyes* kötelesség, de nem így a megszólás vagy rágalom által okozott anyagi kár megtérítése, mely a vétkesnek anyagi javait terheli s így az örökösökre is átszarmazik.

A jóvátétel s megtérítés dolgában egyébként ugyanazok az alapelvek irányadók, melyeket már a VII. parancsnál közöltünk. Nevezetesen a következők tartandók szem előtt.

1. Aki *súlyos* bűnnel igazságtalanul *súlyos* kárt okozott, halálos bűn terhe alatt tartozik azt jóvátenni.

2. Aki *bocsánatos* bűnnel *kisebb* mérvben sértette meg az igazságosságot, a kiegyenlítésre is bocsánatos bűn terhe alatt köteles.

3. Megeshetik, hogy magában véve kisebb megszólás vagy rágalom jelentékeny anyagi kárnak lesz az okozója. Így kitűnően jövedelmező titkári állástól üthetjük el azt, akit illetékes helyen fecsegőnek jellemzünk. Ilyenkor, ha valóban igazságtalanul jártunk el, súlyos kötelességünk a kárt megakadályozni, illetőleg jóvátenni.

4. Ha pedig csupán véletlen elszólásból támad másnak kára, szavunkat ugyan vissza kell vonnunk, de csak akkor, ha azt nagyobb kellemetlenség nélkül tehetjük. Ha ezt pusztá hanyagságból elmulasztjuk s az előrelátható károknak gátat nem emelünk, súlyos felelősséget vonhatunk magunkra.

Ha komoly s lelkiismeretes egyének előtt követtünk el megszólást vagy rágalmat, csupán ezek előtt kell a bűnt jóvátennünk. A többit lássák ők, ha a dolgot netalán továbbították.

Ha azonban könnyelmű fecsegők előtt ártottunk más hírnevének, kik azt előreláthatólag dobra fogják ütni, voltaképpen az összes hírhullámgyűrűkért Isten s ember előtt felelősek vagyunk. Gyakorlatban az ily kárt jóvátenni lehetetlenség.

A falu agg plébánosát egyik mesterember híve hamis hír terjesztése által becsületében tönkretette. A jámbor lelkipásztor a dolgot annyira szívére vette, hogy belebetegedett s ágynak dőlt. Meghallotta ezt a rágalmazó s bánva tettét, eljött plébánosához bocsánatot kérni. „Megbocsátok – szolt ez meghatottan –, de engedd meg, hogy kis penitenciát szabjak reád. Húzd ki ezt a vánkost fejem alól, menj a toronyba vele, nyisd ki ott s engedd a szélnek a tollakat s aztán jöjj vissza hozzám.” A bűnbánó mesterember mindent szó szerint betöltött. „Most még csak egy van hátra – vette fel ismét a szót a beteg lelkiatya –, menj s szedd újból össze a tollakat s hozd azokat ismét vissza hozzám.” „Ó, plébános uram – válaszolt erre a bűnös –, hogyan is tehetném azt, mikor a szél a tollakat ki tudja, hányadik határba hordotta széjjel.” „No, lásd, fiam – végzé be az aggastyán az oly érthető leckét –, könnyű valamit elterjeszteni, de nehéz, sőt lehetetlen azt ismét összegyűjteni.” Pedig voltaképpen ez volna a kötelesség.

Rettentő felelősség terheli tehát a megszólókat s rágalmazókat.

A jóvátétel módja

Más az eljárás, ha rágalmat s más, ha megszólást kell jóvátenni.

A rágalmat, főleg ha az súlyos, egyszerűen vissza kell vonnunk, ha még oly megszegyenüléssel s áldozattal járna is. Ha már egyszer valakinek becsületét el kell veszítenie, inkább szenvedje a kárt a rágalmazó, mint az ártatlan áldozat. Esetleg tehát be kell vallanunk, hogy hazudtunk; ha szükséges, ám akár tanúkkal s esküvel is kell ezt bizonyítanunk. Ha sajtó útján követtük el a rágalmat, ugyanez úton kell azt jóvá is tennünk. A sajtótörvények ezt manap el is rendelik.

Íme, itt van éppen a szirt, melyen annyi szerencsétlen lélek üdve hajótörést szenved. Akárhány igen bátran nyilatkozik és rágalmaz, de egyszerre gyáva lesz, mikor a visszavonásról van szó. Inkább bűnében hal meg, semhogy erre vállalkoznék.

Alkalába jött bizonyos spanyol nemes, hogy a hírneves *Alphonso de Castro* teológustól lelki ügyében tanácsot kérjen. „Társaságban voltam – beszéli el –, ahol N. N. hercegnő erényeit s erkölcsi tisztaságát fennen magasztalták. Én pedig, csakhogy magamat érdekessé tegyem, oly nyilatkozatot tettem, mintha én másként volnék meggyőződve s a derék hercegnő titkos bukásairól tudnék. Nagyon csodálkoztak. Azóta folyton bánt a lelkiismeretem. Nyugtasson, kérem, meg s világosítson fel, mi a teendőm.” A tudós végignéz a nemesen, kiről sejtette, tudta, hogy szinte betegesen kényes a becsületére. „Uram – szólal meg némi gondolkodás után – önön nem lehet segíteni, ön el van veszve!” A nemes felháborodva hagyta el a szobát, nyomban lovára kapott s vágatott egészen *Szalamankáig*. Felkereste itt az egyik nagynevű egyetemi tanárt, hogy ügyét neki is előadja. Panaszkodva említi a kétségbeejtő választ, amelyet *Alphonso de Castro*-tól kapott. A tanár csak rázza a fejét. „Csodálom – szolt –, nagyon csodálom, amit *Alphonso de Castro* mondott, bármennyire tiszteltem is őt, mert hiszen tudvalevő dolog, hogy Isten minden bűnt megbocsát...”

„Tehát mit kell tennem?” – kérdi megkönnyebbült szívvel a nemes.

„El kell mennie megint abba a társaságba – volt a válasz – s ott a rágalmat visszavonnia. Esetleg hasonló értelemben írhat valamennyinek, kik ott jelen voltak. Aztán meggyónik s megkapja a feloldozást.” „A gyónást szívesen elvégzem – szolt erre a nemes –, de a rágalom visszavonására semmi áron sem vállalkozhatom. Én, a spanyol nemes, nem tehetem magam becstelenné, bevallva, hogy hazudtam. Bármi másra kész vagyok, de ez reám nézve lehetetlen.” Eltávozott... *Alphonsónak*, úgy látszik, mégis csak igaza volt...

A megszólást, vagyis az igazi hibák jogtalan elfecsegését – nagyon világos – nem lehet egyszerűen visszavonni, azt állítva, hogy nem mondtunk igazat. Ez hazugság volna, ami soha sincs megengedve. Azonban használhatunk ily esetben kétértelmű kifejezéseket. Kijelenthetjük pl., hogy „tévedtünk” vagy „igazságtalanok voltunk, mikor N. N.-ről így nyilatkoztunk”. Minthogy – főleg a hozzáértők előtt – ily kifejezések sem szoktak sokat használni, legcélszerűbb egyelőre hallgatni s bevárni a kedvező alkalmat, midőn arról, kit megszólítottunk, kedvezően, dicsérően nyilatkozhatunk s így becsületében kárpótolhatjuk.

Mentőokok

Vannak okok s körülmények, melyek a megszólás vagy rágalom jóvátevésének kötelessége alól felmentenek.

1. Első ezek között a *lehetetlenség*. Már fent céloztunk erre. Hófehér ruhát feketére festhetünk, de azt újra egészen fehérre alig tehetjük valaha. Tegyük tehát legalább annyit, amennyi tőlünk telik, a többit aztán bízzuk a Gondviselésre, kérve azt, hogy pótolja, amire mi képtelenek vagyunk. A jóvátevés akkor is (erkölcsileg) lehetetlennek mondható, ha ezáltal a vétkesnek *aránytalanul* nagyobb kárt kellene szenvednie, mint amekkorát okozott, mikor megszólított vagy rágalmazott.

2. Megszűnik a jóvátétel kötelezettsége akkor is, ha a megtámadott mások által – főleg bírói ítélet folytán – amúgy is igazolva lett.

3. Ha a megszólást, rágalmat senki sem hitte el s így felebarátunk kárt nem szenvedett, nincs, amit jóvátegyünk.

4. A jóvátételt el is engedheti a megsértett fél, ha ugyan erre joga van. Olykor ezt a nagylelkű lemondást méltán fel is tételezhetjük.

5. Végül, ha a jóhírnév megsértése kölcsönös s az egyik fél elégtételt nem hajlandó nyújtani, ezzel a másik felet kötelezettsége alól felmentette.

VIII. A titoktartás kötelme

A becsület védelmével szorosan összefügg s így a VIII. parancs keretébe tartozik a titoktartás kötelme. Az ide vonatkozó tudnivalókat is tehát legalább vázlatosan meg kell ismertetnünk.

Különbéféle titok van. Az ún. *természetes titok*, mely kiterjed mindarra, amit rejtegetni mindenkinek vele született joga, sőt többnyire kötelessége is. Ide tartoznak pl. az ember titkos testi-lelki fogyatkozásai, magán társalgása, levelezése stb. *Megígért titok* az, melynek tartására magunkat ígéretünkkel lekötöttük. *Reánk bízott titoknak* pedig azt nevezzük, melynek őrzésére szoros kötelességet vállaltunk. Ez utóbbi ismét magánjellegű avagy hivatalos. Hivatalos titoktartásra kötelezvék az orvosok, ügyvédek, szülésznők s igen sok tisztviselő s hivatalnok, kiknek erre többnyire esküt is kell tenniük.

A szentségi titoktartásról ehelyütt nem tárgyalunk. Csak annyit jegyzünk meg róla, hogy az isteni jogon minden körülmények között feltétlenül kötelező.

A saját titkára mindenkinek szoros joga van, miért is az igazságosság ellen vét az, aki mások titkát *ellesi, kikémeleli, feltárja* vagy *kihasználja*.

De szóljunk most már az egyes titkokról kissé részletesebben. A szeretet, sőt többnyire az igazságosság tiltja, hogy felebarátaink *természetes titkát*, ha azt bármiképp megtudtuk, eláruljuk. Ha kellő ok nélkül mégis megtennők, halálosan avagy bocsánatosan vétkeznénk az okozható kár jelentősége szerint. Ha kétségünk merül fel, vajon van-e jogunk a természetes titkot felfedni vagy pedig kicsiny avagy nagy kár eredhet-e abból, mindig a titoktartás *mellett* kell döntenünk.

A *megígért titok* megtartása, akár ígéretünket megelőzőleg tudtuk meg a szóbanforgó dolgot, akár utólag fogadtunk hallgatást, rendszerint csupán a *hűség* címén kötelez bennünket s pedig súlyosan vagy bocsánatosan az ügy jelentősége szerint. Viszont a megígért titok elveszti kötelező erejét, valahányszor súlyos hátrányok nélkül meg nem őrizhető, hacsak oly esetre is nem vállalkoztunk, valamint akkor is, ha olyanok kérdezősködnek, akik előtt az illető ügyben titkolódnunk amúgy sem volna megengedett. Tilosra ugyanis senki sem tehet kötelező ígéretet.

A *reánk bízott titok* őrzése valamennyi között a legszigorúbb kötelesség és fontos dologban mindig halálos bűn annak jelentékeny megsértése. E titok szentsége oly nagy és sérthetetlen, hogy még az elüljárónak s törvényes bírónak is rendszerint kitérő választ kell adnunk, ha felőle kérdezősködik. És ennek így is kell lennie, mert különben a lesújtott, kétségben levő, tanácstalan lelkeknek nem volna hova menekülniök s kínzó terhüket kívül megosztaniok. *Reánk bízott* fontos titkot felfedni csupán a következő négy esetben szabad.

1. Ha az *Egyház* vagy haza fontos közjáva ezt megköveteli. Ily eset volna pl. ha hazaárulást kellene megakadályozni. Egyik-másik bűnös büntetlen elmenekülése azonban még nem elég ok, hogy a *reánk bízott* titkot felfedjük.

2. Ha bizonyos *harmadik ártatlan* egyén *súlyos* kárát csakis így lehet elhárítani. Így pl. az orvos elárulhatja a jegyes előtt vőlegénye vérbaját, ha ezt nem tudja másként házasságkötési szándékától eltéríteni. Az igazi gyilkost azonban, ki titkát rám bízta, nem volna jogom elárulni, hogy a helyette halálra ítélt ártatlan életét megmentsem. A bűnös ugyanis, hacsak nem szándékosan terelte a gyanút az ártatlanra, nem okozza annak elítéltetését. (Ennek oka a bírák tévedése.) Nem tartozik tehát magát feljelentve helyette a halálba menni. És így igazságtalan volna, ha az, aki magát vele szemben titoktartásra kötelezte, őt arra kényszerítené, amit megtenni nem köteles.

3. Ha annak, *ki titkát reánk bízta, súlyos* kárát kell megakadályozni. Így pl. fel kellene jelentenem a titkos házassági bontó akadályt, ha az, ki reám e titkot bízta, ilyennel merészkednék házasságot kötni s szándékától másként elállni nem akarna.

4. Végül akkor is fel vagyunk mentve a reánk bízott titok megőrzésének kötelme alatt, ha saját magunkat csak így menthetjük meg a súlyos bajtól. Így pl. ha reám bízott titokból tudnám, ki követte el azt a gyilkosságot, mellyel engem vádolnak, elárulhatnám az igazi tettest, mégha ezzel halálát okoznám is; feltéve, hogy más módom nincs súlyos helyzetemből kimenekedni.

A titoksértésből eredő, igazságtalanul okozott károk megtérítésénél ugyanazok a szabályok az irányadók, melyeket már a VII. parancsnál, sőt röviden e könyvben is közöltünk.

A titok lelkiismeretes megtartása nem csupán köteleesség, de egyben a hűséges szív egyik legszebb ékessége. Valóban férfias erény. Azonban szomorú volna, ha csak a férfiakat ékesítené s igaza volna *Fontenelle*-nek, aki azt állítja, hogy „az egyetlen titok, amit a nő tart, az ő kora”. E tréfás megjegyzés bizonyára csak azt akarja mondani, hogy a nő beszédesebb lévén, könnyebben röppen el a titok ajkáról.

A levéltitok

Más levelét felnyitni vagy a felnyitottat, főleg, ha azt gondosan őrzi, elolvasni általában véve súlyos bűn az igazságosság ellen. Enyhítő körülmény volna, ha szinte bizonyosan tudnám, hogy a levélben jelentékeny titokról nincsen szó.

Az apró darabokra tépett, kiszórt levelet ismét összeállítani s kibetűzni nem szabad. Vannak, akik *Liguri Szent Alfonzzal* azt állítják, hogy ez is az igazságosság sérelme, mert a tulajdonos azért tépte szét levelét, hogy más el ne olvassa. Mások viszont *Lugoval* úgy vélekednek, hogy aki levelének dirib-darabjait *nyilvános helyen* elszórja, az elolvasást legfeljebb csak nehezíteni akarja, a titokhoz való jogáról egyébként lemondott. Annyi bizonyos, hogy aki a kibetűzés által fontos titok nyomára jött, köteles azt megőrizni.

A levelet a címzetten kívül csakis az olvashatja el, akinek ez vagy pedig a levél írója megengedik. Ezt a felhatalmazást olykor, pl. szoros barátság címén fel is lehet tételezni. Ezeket kívül a levelet felbonthatja s elolvashatja:

a) az elüljáró, akit a szabály, melynek az alattvalók magukat alávetették, erre felhatalmaz. Óvakodni kell azonban attól, hogy a titkot szükség nélkül mással is közölje. Tilos azoknak a leveleknek felbontása, melyeket az alattvalók magasabb elüljáróikhoz, illetőleg a Szentszékhez intéztek, avagy „lelkiismereti ügyben” váltanak. Ez utóbbi levelek tartalmáról azonban az elüljáró, ha kétségei vannak, bepillantás által meggyőződést szerezhet. Ha aztán látja, hogy csakugyan lelki ügyről van szó, az olvasást abban kell hagynia. Kellő okból el is tiltható az ily titkos levelezés s az effajta jövő-menő levelek egyszerűen felbontatlanul megsemmisíthetők.

b) Felbonthatják a leveleket a *hatóságok* (pl. a katonaság háború idején), ha a közjót megköveteli.

c) A *szülők* a házifegyelmük alatt élő gyermekeiknek s az *elüljárók* alattvalóiknak leveleit szintén szabadon olvashatják, *amennyiben ez hivatásuk betöltéséhez szükséges*. Ez a hatalmuk tehát nem terjed ki a lelki ügyekre, illetőleg a növendékek családi titkaira.

d) Magánember csak akkor olvashatja más levelét, ha *alapos oka* van hinni, hogy a saját *súlyos kárát* csak így tudja elhárítani.

A férjnek, úrnak a feleség, illetőleg cseléd leveleit elolvasnia nem szabad, hacsak még egyéb jogcíme is nincs azok közül, melyeket az imént felsoroltunk.